Жыве Беларусь!

НАРОДНАЯ ГАЗЕТА

Орган Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь

№222 (735) 13-15 лістапада 1993 г. Субота — панядзелак. Выдаецца з кастрычніка 1990 года на беларускай і рускай мовах. Тыраж 509773 экз. Кошт у розніцу — 25 руб.

На сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь

Аб шляхах выхаду Рэспублікі Беларусь з крызіснай сацыяльна-эканамічнай сітуацыі

Даклад Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С.С.Шушкевіча

У незваротнасці дэмакратычных пераўтварэнняў можна быць упэўненым толькі тады, калі забяспечана трываласць эканамічнага падмурка эфектыўная рынкавая эканоміка. Яе галоўныя рысы:

значная частка насельніцтва з'яўляюцца ўласнікамі, прычым у адрозненне ад ананімнай сацыялістычнай уласнасці кожны добра ведае, што яму належыць;

кожны мае свабодны доступ да ўсіх відаў прадпрымальніцтва;

эканамічныя адносіны пры мінімуме абмежаванняў падпарадкоўваюцца толькі закону, а не жаданням чыноўнікаў;

законы простыя, ясныя, і выкананне іх лёгка кантралюецца;

дзяржава садзейнічае прадпрымальнікам, абараняе іх інтарэсы, стварае роўныя ўмовы ўсім суб'ектам гаспадарання, дапамагае ім заваяваць рынкі і набыць рэсурсы.

Стратэгія пераходу да рынкавай эканомікі добра вядома і ажыццяўляецца ў дзесятках дзяржаў на прасторах ад В'етнама і Кітая да Венгрыі і Усходняй Германіі. Пры ўсёй розніцы падыходаў **шлях да рынку складаецца з чатырох працэсаў:**

1) рашучая прыватызацыя, фарміраванне слоя ўласнікаў;

2) стварэнне стабільнай нацыянальнай фінансавай інфраструктуры;

3) інтэграцыя ў сусветную эканоміку або паступовая і абгрунтаваная лібералізацыя знешнеэканамічных зносін;

4) стварэнне справядлівай сістэмы сацыяльнай абароны.

Заканадаўчая база рэфармавання эканомікі створана. Вярхоўным Саветам прыняты і ўведзены ў дзеянне законы аб замежных інвестыцыях, аб уласнасці, аб прадпрымальніцтве, аб дзяржпрадпрыемствах, аб праве ўласнасці на зямлю, аб раздзяржаўленні і прыватызацыі дзяржаўнай уласнасці, аб імянных прыватызацыйных чэках, аб акцыянерных таварыствах, таварыствах з абмежаванай адказнасцю альбо з дадатковай адказнасцю, аб дэманапалізацыі, аб каштоўных паперах і фондавых біржах, аб таварных біржах, аб Нацыянальным банку і банкаўскай дзейнасці, аб эканамічнай неплацежаздольнасці і банкруцтве, Мытны кодэкс і іншыя.

Значыцца, праграма, заканадаўчая база рэфармавання эканомікі створана. І гэта нельга ідэалізаваць. Але яны акрэсліваюць галоўную стратэгічную лінію ў эканамічным развіцці рэспублікі лінію на сацыяльна-эканамічны суверэнітэт, паслядоўнае і рашучае ўвядзенне рынкавых адносін і з іх дапамогай стабілізацыю, а затым павышэнне эфектыўнасці гаспадаркі. Зазначым, што ўсе распрацаваныя і ўнесеныя Урадам у Вярхоўны Савет прапановы па эканамічных пераўтварэннях, уключаючы Рэспубліканскую праграму пераходу да рынкавай эканомікі (1991 год), Дзяржаўную праграму па стабілізацыі эканомікі і сацыяльнай абароне насельніцтва (1991 год), Рэспубліканскую і Дзяржаўную праграмы прыватызацыі разгледжаны і прыняты.

1. ЦІ ВІНАВАТЫ РЭФОРМЫ Ў КРЫЗІСЕ?

Ітак, законы і дзяржаўныя праграмы пераходу да рынкавай эканомікі былі і была магчымасць пайсці па рынкаваму шляху, шляху Венгрыі, Польшчы і іншых краін, ужо забяспечыўшых эканамічны ўзрост. Зазначым, што стартавыя ўмовы для правядзення рэформ у Беларусі былі не горшыя, а можа і лепшыя, чым у іншых.

Адлік часу рэформ Беларусь павінна была пачаць з 13 кастрычніка 1990 года, калі Вярхоўны Савет прыняў урадавую праграму пераходу да рынкавай эканомікі. Гэта была неблагая праграма, і ў ёй, яшчэ ў стане Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі былога СССР, было аб'яўлена, што мы будуем нацыянальную самастойную эканоміку. Прайшло амаль чатыры гады: той жа Урад, той жа Вярхоўны Савет і ні адна з мэт не дасягнута. Чаму ж так атрымалася, хто нясе адказнасць?

Безумоўна, былі аб'ектыўныя абставіны і цяжкасці. Я іх аналізаваў на мінулай сесіі і прапанаваў шляхі выхаду. Але тады ўвага ўсіх была адцягнута ад балючых пытанняў эканомікі дыскусіяй аб калектыўнай бяспекі. Урад і большасць дэпутатаў былі перакананы, што падпісанне Пагаднення аб калектыўнай бяспецы будзе тым палітычным актам, які спрычыніцца паляпшэнню нашага эканамічнага становішча. Пагадненне падпісана, але эканамічныя надзеі, прабачце, засталіся надзеямі.

Якімі ж былі галоўныя стартавыя цяжкасці? Неэфектыўнае выкарыстанне амаль бясплатных рэсурсаў у мілітарызаванай эканоміцы былога СССР немінуча вяло да спустошэння рэсурсаў і да дэфіцытаў. У сваю чаргу хранічны дэфіцыт штурхаў рэспублікі, рэгіёны, вобласці і нават прадпрыемствы да правядзення самастойнай эканамічнай палітыкі. Таму, як толькі з'явілася прававая база ў выглядзе "Закона аб прадпрыемстве СССР" (1988 год), дзяржпланаўская сістэма паставак пачала разбурацца. Лібералізацыя знешнеэканамічных зносін, пачатая яшчэ М.С.Гарбачовым, прывяла да таго, што рэсурсы пацяклі туды, дзе іх лепш умеюць выкарыстоўваць. За долары, нават па дэмпінгавых цэнах, прадаваць іх стала больш зручна, чым традыцыйнаму пакупніку за рублі.

У выніку дэфіцыт, узмоцнены адкрыццём знешніх граніц і з'яўленнем унутраных пад лозунгам "абароны спажывецкага рынку", прывёў да разбурэння сістэмы паставак. Зазначу, што антырынкавы Закон аб абароне спажывецкага рынку быў прыняты 25 кастрычніка 1990 года, і спатрэбілася больш двух гадоў, каб спазнаць яго шкоду.

Эканамічная дэзінтэграцыя дасягнула апагея пасля ўвядзення Расіяй розных цэн для сваіх пакупнікоў і чужых. У спалучэнні з мытнымі зборамі па пэўных таварах мы сталі неканкурэнтаздольнымі і на рынку Расіі. Цяпер, нават калі цэны на сыравіну выраўняюцца і стануць блізкімі да сусветных ці адменяцца мытныя зборы, нашым вытворцам будзе цяжка вярнуць страчаныя пазіцыі.

Прамысловасці прычынены цяжкі ўрон не столькі высокімі цэнамі на рэсурсы (яны раслі і будуць расці), колькі рознымі цэнамі, а значыць рознымі выдаткамі і рознай канкурэнтаздольнасцю.

Неадваротнасць рэфармавання была ўсім зразумелая. Аднак Урад рэспублікі не павёў эканоміку па шляху рэфармавання, не распачаў прагматычную палітыку адаптацыі да новых абставін, а ўсё наіўна спадзяваўся на зварот на мінулае: "будзе Саюз–і ўсё вернецца", "будзе калектыўная бяспека–стане лепей", "будзе рублёвая зона–і ўздыхнём лягчэй". Вынік развал эканомікі, крах крэдытна-фінансавай сістэмы, імклівы рост інфляцыі і катастрафічнае зніжэнне ўзроўню жыцця насельніцтва Беларусі.

За апошнія гады нацыянальны даход і прамысловая вытворчасць Беларусі зменшыліся на чвэрць, сельскагаспадарчая вытворчасць на 20 працэнтаў, прадукцыя жывёлагадоўлі скарацілася на 40 працэнтаў. У 1992 годзе спад вытворчасці ў прамысловасці склаў 9,4 працэнта. На 1993 год Урад прагназаваў зніжэнне аб'ёму вытворчасці на 3 працэнты. Фактычны спад за 9 месяцаў склаў 14,6 працэнта. Самы вялікі спад у бягучым годзе адбыўся ў паліўнай прамысловасці–на 44,9 працэнта, у нафтаперапрацоўчай–на 44,7, у хімічнай і нафтахімічнай–на 19,6. Гаспадарка рэспублікі апынулася ў цяжкім энергетычным крызісе. Толькі ў жніўні з-за недахопу энерганосьбітаў не выраблена прадукцыі на 64,2 мільярда рублёў. Зніжэнне паступлення ў рэспубліку нафты абумоўлена пераважна тым, што выканаўчая ўлада да самага апошняга моманту рабіла ўсё, каб зберагчы манаполію на нафтапрадукты. Урад вымушаны быў адступіцца пад націскам Прэзідыума Вярхоўнага Савета, але давер камерцыйных структур да Урада ўжо падарваны.

Органы дзяржаўнага кіравання недастаткова засяродзілі ўвагу на недапушчальна вялікай энергаёмістасці вытворчасці. Рэспубліка жыве марнатраўна. Аб'ёмы вытворчасці зменшыліся, а матэрыялаёмістасць і энергаёмістасць узраслі. У той жа час у Венгрыі, блізкай да нас па эканамічных параметрах, спажыванне нафты за пяць гадоў зменшылася ў 2,5 раза.

Сёння мы адносімся да самых энергаёмістых дзяржаў свету. Нават у гэтым годзе мы атрымаем на кожнага жыхара нафты 1,6 тоны, а гэта больш, чым у ФРГ (1,2 тоны) альбо Францыі (1,2 тоны). Трэба рашуча браць курс на энергазберажэнне. Прыйшоў час лічыць, што і колькі каштуе. Неабходна канкрэтызацыя нацыянальнай энергетычнай праграмы для новых эканамічных умоў. На жаль, за апошнія гады амаль нічога не зроблена па ажыццяўленню жорсткага рэжыму эканоміі. Замест гэтага створаны чарговы Камітэт па энергазберажэнню пры Савеце Міністраў. А чаму гэтым не можа і не павінна займацца Міністэрства энергетыкі? Незразумела. А як з іншымі рэсурсамі? Можа, Урад будзе ствараць камітэты па зберажэнню нафты, газу, металу, гумы, каб чарговая група чыноўнікаў утульна ўладкавалася і выпрацоўвала парадак, каму, па якому тарыфу і што спажываць. Відавочна, што гэтыя людзі не пойдуць на ўкараненне рынкавых механізмаў, бо яны рынкавай сістэме не патрэбны.

Цяпер давайце прааналізуем, як рэалізаваны ў нас важнейшыя складаючыя рынкавых рэформ, заканадаўча афармленыя Вярхоўным Саветам Рэспублікі Беларусь і прадэклараваныя ў шматлікіх праграмах Урада.

Фінансавая сітуацыя

Недастаткова абгрунтаваныя рашэнні па пытанню грашовага абарачэння і крэдытавання наносяць найбольшы ўрон эканоміцы. Без стабілізацыі грашова-крэдытнай сістэмы, без прадухілення інфляцыі на эканоміку цяжка ўздзейнічаць якімі-небудзь рычагамі. Стрыжнем палітыкі фінансавай стабілізацыі наш Урад, услед за Расіяй, выбраў лібералізацыю цэн, але ў адрозненне ад Расіі, дзе гэта палітыка спалучылася з дэманапалізацыяй сферы гандлю, у нас адбываецца толькі павышэнне цэн. Больш таго, за датацыі, замест адраснай падтрымкі спажыўцоў, павялічваецца дэфіцыт бюджэту. Напрыклад, яўныя і скрытыя датацыі сельскай гаспадарцы ў гэтым годзе па падліках экспертаў склалі амаль трыльён рублёў, але ці дайшлі яны да вытворцаў?

З мэтай правядзення больш-менш самастойнай фінансавай палітыкі Урад увёў разліковыя білеты як дадатковыя наяўныя грошы, якія пасля ўвядзення Расіяй уліку балансу безнаяўных разлікаў фактычна сталі нацыянальнай грашовай адзінкай, і можна было па прыкладу Літвы, Латвіі распрацаваць комплекс мерапрыемстваў па стабілізацыі грашовага абарачэння і спыненне гіперінфляцыі. Трэба канстатаваць, што гэта спроба з-за пралікаў крэдытнай эмісіі, слабай экспартна-імпартнай палітыкі, дрэннай кантралюемасці банкаўскіх структур, парушэнняў у выкананні бюджэту Рэспублікі Беларусь была няўдалай і толькі прадэманстравала наш нізкі рынкавы прафесіяналізм. Толькі ў пачатку года было выдадзена крэдытаў амаль на палову трыльёна рублёў гэта прыкладна 50 працэнтаў валавога нацыянальнага даходу.

Як жа размяркоўваліся крэдыты? Пад якія працэнты?

Так, у мінулым годзе крэдыты выдзяляліся ў сярэднім пад 17,4 працэнта гадавых, а інфляцыя па аптовых цэнах склала 4200 працэнтаў. У бягучым годзе крэдыты ў сярэднім выдзяляюцца пад 63-68,3 працэнта, але нехта плаціць 210 працэнтаў, а нехта атрымлівае падарункі. Хто ж атрымлівае льготныя крэдыты? Вытворцы? Не! Вось прыклады. Белаграпрамбанк крэдытаваў не вясенне-палявыя работы, а куплю-продаж шампанскага на 323 мільёны рублёў. Белбізнесбанк крэдытаваў маскоўскай кампаніі "Віцязь" 4 мільярды рублёў пад 35 працэнтаў гадавых нібыта на закуп нафты. Усяго ж пастаўлена, прычым амаль праз год, невялікая колькасць нафтапрадуктаў ужо па сённяшніх цэнах. Банк "Беларусь" крэдытаваў свайго старшыню ў 1992 годзе на 1,5 мільёна рублёў пад 1 працэнт на 40 гадоў, а ў 1993 годзе на 10 мільёнаў пад 10 працэнтаў на 5 гадоў. Дадзеныя прадстаўлены Генеральным пракурорам Рэспублікі Беларусь.

А вось некалькі прыкладаў парушэння ў 1993 годзе Закона Рэспублікі Беларусь "Аб дзяржаўным бюджэце", прадстаўленых Кантрольнай палатай. За 7 месяцаў 1993 года Урад прыняў 17 пастаноў і распараджэнняў аб фінансаванні дадатковых выдаткаў на суму амаль 59 мільярдаў рублёў. Якімі даходамі яны будуць пакрыты? Урад прадаставіў 38 прадпрыемствам ільготы па падатках на суму 32,5 мільярда рублёў і тым самым прымусіў плаціць іншых за тых, каму даў прывілеі.

Даючы льготы па падатках, Урад фактычна забірае даходы з мясцовых Саветаў і тым самым парушае Закон Рэспублікі Беларусь аб мясцовым самакіраванні. Так, напрыклад, змяншэнне падатку на дабаўленую вартасць Мінскаму аб'яднанню вылічальнай тэхнікі прывяло да таго, што бюджэт не атрымаў 338,7 млн. рублёў. Пры гэтым Савецкі раён горада Мінска не атрымаў 84,7 млн. рублёў. А на такія грошы раён змог бы закупіць для школ дзесятак камп'ютэрных класаў у таго ж аб'яднання вылічальнай тэхнікі. Тым самым і грошы аб'яднанню вярнуліся б і праца рабочым была б. А так атрымліваецца, што мы забіраем грошы ў тых, хто добра працуе, і фінансуем тых, хто не працуе. Не льготы заводам патрэбны, а заказы. Тыя ж камп'ютэры можна было заказаць у свайго вытворцы, а не плаціць валюту за сабраныя на невядома якім заводзе, дарэчы, у Расіі.

Другім дабрадзеем з'яўляецца Міністэрства фінансаў, якое ва ўмовах інфляцыі, даючы адтэрміноўкі па плацяжах у бюджэт (на 1 ліпеня амаль на 970 млн. рублёў), фактычна беспрацэнтна крэдытуе банкрутаў.

Камерцыйныя банкі, атрымаўшы ў гэтым годзе львіную долю каля 686 мільярдаў рублёў, цэнтралізаваных крэдытаў Нацыянальнага банка, практычна не выдалі вытворцам доўгатэрміновых і сярэднетэрміновых крэдытаў. Ды і сам Нацыянальны банк ад сумы цэнтралізаваных крэдытаў выдзеліў прадпрыемствам 0,6 працэнта, а органам кіравання 32 працэнты. Практыкуецца практыка пакрыцця дэфіцыту бюджэту за кошт эмісіі грошай. Нягледзячы на заканадаўчую базу (Закон Рэспублікі Беларусь "Аб каштоўных паперах і фондавых біржах", Міністэрства фінансаў зацягвае выпуск каштоўных папер, што магло стварыць другасны фінансавы рынак і станоўча ўздзейнічаць на працэс інфляцыі. Вынік "фінансавай стабілізацыі" такі, што інфляцыя дасягнула 30 працэнтаў у месяц, а агульны доўг дзяржавы ўзрос да памеру бюджэту.

Знешнеэканамічная дзейнасць

Крызіс фінансавай сістэмы паглыбляе слабая экспартна-імпартная палітыка.

Нацыянальны банк сведчыць, што агульны доўг Рэспублікі па знешніх крэдытах і даўгах прадпрыемстваў на 1 кастрычніка 1993 года складае больш аднаго мільярда долараў, у тым ліку дзяржавам, якія раней уваходзілі ў СССР–499,4 мільёна долараў (Расіі–484,4, Казахстану–7,4, Літве–1,0), іншым дзяржавам–506,7 мільёна долараў. Ліміт жа на 1993 год, устаноўлены Вярхоўным Саветам, —710 мільёнаў долараў. Прэзідыум Саўміна на наступны год аб'явіў жадаемы ліміт доўгу–2 мільярды долараў. Сальда знешняга гандлю на 1 кастрычніка 1993 года за межы былога СССР складае мінус 30,6 мільёна долараў. Адзначым, што яшчэ ў 1992 годзе яно было плюс 209,3 мільёна долараў. Прычына–зніжэнне экспарту амаль на 26 працэнтаў пры зніжэнні вытворчасці на 14,6 працэнта. За апошнія два гады экспарт за межы СНД знізіўся дзесьці на 1 мільярд долараў як у натуральным выражэнні, так і з-за зніжэння сярэдняй цаны экспартнага тавару. Значная частка экспартных тавараў рэалізуецца за мяжу па цэнах, значна ніжэйшых за сусветныя, у тым ліку трактары і калійныя ўгнаенні. Адна пара абутку ідзе на экспарт за 7 долараў, а купляем за 18,5. За кожны кілаграм цукру пераплачваем пяць цэнтаў. Як падлічыў народны дэпутат Алампіеў, за 1,3 мільёна долараў, на якія закуплены адзенне і трыкатажныя вырабы, можна было б купіць у Манголіі 566 тон воўны і вырабіць не менш 800 тысяч касцюмаў, забяспечыўшы працай нашы фабрыкі лёгкай прамысловасці.

"Белагразамежгандаль" гандлюе, як выявіла Кантрольная палата, зусім дзіўна: вывозіцца ў Польшчу шпагат па долару за кілаграм і тут жа па цане, амаль удвая большай, увозіцца такі ж; вывозяцца буракі па 45 долараў за тону, а ўвозяцца марынаваныя па 377 долараў; вывозяцца таматы ў Польшчу 600 долараў за тону, а вяртаецца паста 1300 долараў за тону. У гэтым аб'яднанні толькі прамыя страты складаюць 2,4 мільёна долараў. Гэта аб'яднанне "Белагразамежгандаль".

Нямэтава выкарыстаны таксама мінеральныя ўгнаенні са стабілізацыйнага фонду на 4,5 мільёна долараў. І з гэтага стабілізацыйнага фонду, калі вось такія розныя арганізацыі збываюць, як вы ведаеце, яны збіваюць цану і на сусветным рынку зрабілі тую несуразіцу, пра якую неаднаразова гаварыў народны дэпутат Сапронаў.

Пры цяперашняй структуры вытворчасці і пры сусветных цэнах плацёжна-гандлёвае сальда з Расіяй вызначаецца экспертамі як адмоўнае: 2,5 мільярда долараў за год. Гэта дзесьці па 200-250 долараў на чалавека. Па падліках ААН, у нас прыбытак на душу насельніцтва больш 5 тысяч долараў на асобу. І каб была нармальная стратэгія збалансавання гандлю, нічога тут страшнага не было б, але гэтай стратэгіі няма. Сённяшнія нашы фінансавыя эканамічныя праблемы абумоўлены адсутнасцю стратэгіі ліквідацыі дысбалансу гандлю.

А стратэгія простая. Старшыня Беларускай навукова-прамысловай асацыяцыі Лаўрыновіч сфармуляваў яе так: "Трэба павялічыць экспарт у Расію–будзе і нафта, і газ". Нерэалістычныя надзеі на нярынкавыя адносіны, адсутнасць усялякай экспартнай стратэгіі прывялі ў жніўні-верасні да ліхаманкавых спроб разлічыцца за кошт крэдытаў Міжнароднага валютнага фонду і Валютнага фонду рэспублікі.

Некалькі слоў пра клірынг. Задума была добрая: атрымаць амаль 1,8 мільярда долараў рэсурсаў, паставіўшы ў Расію на такую ж суму аўтамабіляў, трактароў, мяса. Але як рэалізавана? Я хачу сказаць яшчэ пра рэалізацыю. Расія мабілізавала лепшыя свае сілы на падпісанне гэтага клірынгавага пагаднення. Яна прыцягнула прафесіяналаў, спецыялістаў. Мы ж мабілізавалі, каго маглі.

Першае. Цэны ўзяты амаль са столі. Нафта 128 долараў за тону, мяса 1400 долараў за тону. Працейшы арыфметычны баланс ёсць. А ці лічыліся поўныя затраты па лявонцьеўскіх мадэлях на выпуск клірынгавых тавараў з улікам нашых тэхналагічных магчымасцей? Мабыць тады і цэны, і колькасці былі б іншыя.

Другое. А чаму ў клірынг з аднаго боку не быў уключан газ, а з другога кошт яго перапампоўкі праз нашу тэрыторыю?

Трэцяе. Калі пагадненне падпісана, дык патрэбен эфектыўны механізм яго рэалізацыі, выгадны прадпрыемствам і рублёва збалансаваны. А атрымалася што? Штрафы Роскантракту 16,9 мільёна долараў (гэта за тое, што мы несвоечасова нешта робім), а з іх боку яны нам не плацяць ніякіх штрафаў за тое, што яны ў нас не купляюць пэўнай прадукцыі. Такі кантракт. Можна яго прааналізаваць больш дэталёва. Даўгі Роскантракта 41,9 мільёна долараў, даўгі Мінрэсурсаў прадпрыемствам 12,5 мільярда рублёў. Значыцца, нашы прадпрыемствы далі тавары на клірынг, а грошай гэтых не маюць і падрубаецца гэта прамысловасць. І дырэктары заводаў ну проста плачуць, кажуць: цяжка працаваць у гэтых абставінах. Акрамя таго, на пакрыццё страт дзяржавы па клірынгавых аперацыях у бюджэце плануецца 125 мільярдаў рублёў.

Як ідзе прыватызацыя?

Працай і потам некалькіх пакаленняў беларускага народа стваралася агульнанародная ўласнасць, менавіта агульнанародная, а не дзяржаўная. Як сцвярджае дзеючая Канстытуцыя Беларусі, сапраўдным уласнікам з'яўляецца народ. Дзяржава толькі абараняе і стварае ўмовы для яе павелічэння. Прынцып народнай прыватызацыі, а гэта значыць, бясплатнай перадачы народу часткі ўласнасці, закладзены яшчэ ў прынятых у 1991 годзе канцэптуальных палажэннях раздзяржаўлення і прыватызацыі. Ён абумоўлены патрабаваннямі сацыяльнай справядлівасці, неабходнасцю ўдзелу ў прыватызацыі ўсіх грамадзян Беларусі, жаданнем стварыць максімальна шырокі пласт уласнікаў, навучыць насельніцтва пачаткам рынкавай эканомікі, неабходнасцю з дапамогай дывідэндаў падтрымаць у пераходны перыяд сацыяльна неабароненыя пласты насельніцтва.

Эфектыўнасць схемы бясплатнай прыватызацыі абгрунтавана вядомым амерыканскім эканамістам Мілтанам Фрыдманам, які пісаў: "Рэальны ўласнік дзяржаўных прадпрыемстваў грамадства. Стварыце грамадскую карпарацыю, дайце кожнаму грамадзяніну адну альбо сотню акцый, дазвольце ім свабодна прадаваць і набываць гэтыя акцыі". Пасля паўтарагадовых дэбатаў прыняты Закон "Аб імянных прыватызацыйных чэках", які дае прававую аснову бясплатнай народнай прыватызацыі. Разам з пакетам палажэнняў аб ацэнцы каштоўнасці, аб аўкцыёнах, конкурсах, аб камісіі па прыватызацыі, распрацаваных выканаўчай уладай, гэты закон мог бы скласці поўны пакет прыватызацыйных дакументаў для хуткай народнай прыватызацыі.

Але Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь "Аб мерах па рэалізацыі Закона "Аб імянных прыватызацыйных чэках" адкладвае выдачу чэкаў да ліпеня 1994 года. Я мяркую, што гэта недапушчальна позна. На сёння прыватызавана толькі 2,68 працэнта балансавага кошту прадпрыемстваў. Няўжо з 1991 года, калі была прынята канцэпцыя бясплатнай прыватызацыі, не было часу падрыхтаваць працэдуру?

А калі ўжо так, то цяпер трэба хутка арганізаваць выдачу чэкаў па спрошчанай працэдуры. Напрыклад, няхай ваўчарам будзе старонка былога савецкага пашпарта. Гэта дакумент, які цяжка падрабіць і які не вельмі патрэбны, напрыклад рускамоўная старонка. Можна і іншыя варыянты пашукаць. Шукаюць людзі варыянты ў такой сітуацыі. А калі не ідзе народная прыватызацыя, дык ідзе скрытая прыватызацыя, называемая ў народзе "прыхватызацыяй".

Я не буду пералічваць дзесяткі прыкладаў, якія выяўлены Кантрольнай палатай. Многія з іх прыводзіліся ў прэсе. Наогул, як паведаміў Генеральны пракурор, трэць прыватызаванай маёмасці ў 1991-1992 гадах была перададзена бясплатна і не за ваўчары. Галоўная ў гэтых прыкладах "прыхватызацыі" тэндэнцыя "чым кірую, тое і прыватызую". Можа, таму так актыўна некаторыя чыноўнікі выступаюць супраць народнай прыватызацыі.

Закліку "хапай, хто можа" трэба паставіць заслон і падрыхтаваць адпаведныя законы. На жаль, недапрацаваны законы, абараняючыя агульнанародную ўладу. Незразумела, хто ў рэспубліцы гаспадар уласнасці, а хто ёю распараджаецца. Толькі па патрабаванню Кантрольнай палаты Урад прыняў некаторыя дакументы, якія рэгулююць распараджэнне дзяржаўнай маёмасцю. Недасканалая нарматыўная база для дзяржаўных прадпрыемстваў і прадпрыемстваў са змешанай формай уласнасці дае неабмежаваныя магчымасці для злоўжыванняў. Напрыклад, аналіз існуючага парадку размеркавання чыстага прыбытку, які застаецца ў распараджэнні змешанага прадпрыемства, сведчыць аб неэфектыўным, а магчыма, злачынным распараджэнні дзяржмаёмасцю, перададзенай у статутныя фонды. Заснавальнікі згодна закону распараджаюцца гэтым прыбыткам па свайму меркаванню. Не забаронена ўвесь яго накіроўваць у фонды, нічога не размяркоўваючы паміж заснавальнікамі. Гэта значыць, дзяржава, уклаўшы, напрыклад, у камерцыйны банк істотныя актывы, нічога не атрымлівае.

Другое парушэнне адбываецца пры выхадзе дзяржпрадпрыемства са складу заснавальнікаў. Звычайна вяртаецца ўзнос у статутны фонд (я думаю, што жартаўлівасць гэтага акту ўсім зразумела, так?), а не прапарцыянальная яму частка маёмасці.

Трэцяе парушэнне — заніжэнне каштоўнасці асноўных фондаў пры прыватызацыі.

Адзначым, што ёсць і пэўныя станоўчыя вынікі. Ідзе фарміраванне элементаў рынкавай інфраструктуры, набіраюць сілы новыя формы гаспадарання, паступова пачынае працаваць рынкавы механізм попыту і прапаноў. Пакрыху развіваюцца малы і сярэдні бізнес. Зарэгістравана амаль 30 тысяч малых прадпрыемстваў, каля 250 акцыянерных таварыстваў, амаль 4 тысячы кааператываў. Створана каля 1000 сумесных прадпрыемстваў, з іх 185 займаюцца вытворчасцю.

Але мала прыватызаваць прадпрыемствы. Неабходна стварыць умовы для развіцця прадпрымальніцтва, стварыць рынкавыя інстытуты. А што атрымліваецца? Большасць прадпрымальнікаў лічыць, што станаўленню прыватнага сектара актыўна перашкаджаюць структуры выканаўчай улады, свядома ствараючы ўмовы для нераўнапраўнай канкурэнцыі з наменклатурным бізнесам.

Першы намеснік старшыні Гаспадарчага суда Рэспублікі Беларусь Кісялёў вымушаны быў адзначыць: "Уся судовая практыка апошніх трох год сведчыць аб тэндэнцыях умяшальніцтва ў працу недзяржаўных фірм з фактамі ўдушэння, прычым не камерцыйных, а вытворчых структур, неправавымі, эканамічнымі, амаральнымі метадамі праз банкі, дзяржканцэрны, мясцовыя ўлады". У выніку лягчэй устаюць на ногі прадпрыемствы ў галінах, дзе не трэба асабівай кваліфікацыі, не трэба вялікіх пачатковых інвестыцый (гандаль, паслугі і гэтак далей), але гэтыя галіны мінімальна ўздзейнічаюць на агульную сітуацыю ў эканоміцы і не даюць патрэбных структурных змен.

Кіраванне дзяржаўным сектарам

У рынкавых умовах дзяржава клапоціцца аб эфектыўным выкарыстанні дзяржаўнага сектара эканомікі. У пераходны перыяд яна абавязана рыхтаваць прадпрыемствы і іх кіраўнікоў да рынку, але пры гэтым не забываць, што да прыватызацыі кантроль за маёмасцю ажыццяўляе дзяржава і дзяржаўная маёмасць, як правільна сказаў намеснік старшыні Рэспубліканскай партыі працы і справядлівасці Ромаш, павінна выкарыстоўвацца для ўсяго беларускага народа, а не для ўзбагачэння асобных груп насельніцтва.

Неабходна ўвесці кантрактную сістэму гаспадарання па прыкладу Кітая. Яна вызначае жорсткую залежнасць аплаты працы кіраўнікоў ад канчатковых вынікаў. Атрымаў прыбытак–маеш добрую зарплату, а не стрымаў абяцанне аб нарматыве прыбытку - уступі месца другому.

Сёння, па дадзеных Дзяржкамстата, 437 стратных прадпрыемстваў. Агульная сума страт 30 мільярдаў рублёў. Нават прадпрыемствы, якія забяспечваюць прыбытак, трымаюцца не за кошт павышэння эфектыўнасці і рэнтабельнасці (яна ўпала амаль на трэць толькі ў мінулым годзе), а за кошт павышэння цэн.

Сур'ёзна непакоіць праблема інвестыцый. Асноўныя фонды прамысловасці аднаўляюцца дрэнна. Толькі пятая частка прыбытку (каля 40 мільярдаў рублёў), атрыманага прадпрыемствамі ў 1992 годзе, была накіравана на ўзнаўленне. Негатыўныя вынікі для прадпрыемстваў мела зацягнутая пераацэнка асноўных фондаў, якая павысіла іх кошт толькі ў 16,4 раза, калі індэкс інфляцыі ў 1992 годзе па аптовых цэнах склаў 42 разы.

Доля амартызацыйных адлічэнняў у фонд накаплення зменшылася з 80 працэнтаў у 1990 годзе да 12 працэнтаў у 1992 годзе. Для аднаўлення інвестыцыйных рэсурсаў прадпрыемстваў неабходна спрасціць парадак выкарыстання правоў на паскораную амартызацыю. Заканадаўча гэта норма дзейнічае, аднак парадак атрымання дазволу на выкарыстанне яе вельмі ўскладнены.

У цяжкім фінансавым становішчы знаходзіцца значная частка калгасаў і дзяржгасаў. За 1992 год 8 з іх закончылі год са стратамі, за 8 месяцаў бягучага года–65. Не лепшае становішча ў фермерскіх гаспадарках. Адна з прычын такога становішча –крызіс энергарэсурсаў, адсутнасць у мінулым годзе парытэту цэн на сельскагаспадарчую і прамысловую прадукцыю. Я мог бы прыводзіць многа лічбаў, яны ў мяне ёсць па спаду сельскагаспадарчай вытворчасці, але мне здаецца, што ўсе іх тут цудоўна ведаюць. Я прывяду толькі адну лічбу, што калі ўсё будзе ісці так, то ў наступным годзе наша жывёлагадоўля ў два разы зменшыцца ў параўнанні з 1990 годам. Гэта сумны такі вынік.

Вялікае здзіўленне выклікае пастаяннае жаданне структур выканаўчай улады стрымліваць працэс выдзялення зямель для фермераў, для будаўніцтва жылых дамоў, вядзення агародніцтва і садаводства. Трэба адзначыць, што разгледжанае Прэзідыумам Вярхоўнага Савета тройчы за апошнія гады пытанне ажыццяўлення зямельнай рэформы ў рэспубліцы садзейнічала некаторай актывізацыі практычнай дзейнасці ў гэтым напрамку. На 1 ліпеня 1993 года створаны 2670 сялянскіх фермерскіх гаспадарак. У сярэднім на адну фермерскую гаспадарку прыпадае каля 20 гектараў зямлі. Атрыманне грамадзянамі ўчасткаў зямлі для вядзення гаспадаркі яскрава паказала, што нават ва неўраджайным 1992 годзе рэспубліка не адчувала праблем з бульбай і гароднінай, бо грамадзяне забяспечылі сябе гэтым самі.

На жаль, выканаўчыя ўлады ўсіх узроўняў не прыкладаюць дастатковых намаганняў для выканання законаў і пастаноў Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь па пытаннях зямлі, прыярытэтнага сацыяльна-культурнага і эканамічнага развіцця сяла і аграпрамысловага комплексу, сялянскіх (фермерскіх) гаспадарак.

Такім чынам, паспрабуем адзначыць асноўныя прычыны крызісу.

Прычына першая. Тэхналагічная адсталасць па сусветных мерках, нябачная пры замкнутай эканоміцы і танных рэсурсах, ва ўмовах лібералізацыі знешнеэканамічных зносін і набліжэнні цэн на рэсурсы да сусветных прывяла да неканкурэнтаздольнасці значнай часткі нашай прадукцыі і рэзкага скарачэння магчымасцей імпарту рэсурсаў. Працэс будзе паглыбляцца, бо праз год-два расійскі рынак нічым не будзе адрозніваецца ад сусветнага.

Другая прычына крызісу. Рэзкае неабарачальнае скарачэнне ваенных заказаў і абумоўленая ім канверсія абароннай прамысловасці. Гэтыя дзве прычыны ад нас не залежаць–ні ад Урада, ні ад Вярхоўнага Савета, і мы можам толькі канстатаваць, што гэта так. Што да далейшых прычын, тут справа іншая.

Трэцяя прычына. Сітуацыя ўскладняецца з-за крызісу фінансавай сістэмы. Яму спрычыніліся як знешнія фактары, так і дапушчаныя памылкі пры ўвядзенні нацыянальных разліковых білетаў, нярынкавая крэдытная палітыка, прамаруджанне пры стварэнні рынку грашовых сродкаў краін СНД. Няўдалыя спробы адміністрацыйнымі метадамі рэгуляваць разлікі паміж краінамі СНД прывялі да адтоку з рэспублікі "мяккіх валют" і ў выніку да іх дэфіцыту пры ўзаемаразліках. Па ацэнках экспертаў, вываз капіталу за межы Рэспублікі Беларусь складае некалькі мільярдаў долараў у год. Урад якіх-небудзь разлікаў з гэтай нагоды не публікаваў. Адміністрацыйныя заклікі да дэкларавання капіталу ў замежных банках ні рублёў, ні долараў не вернуць. Трэба стварыць рынкавыя ўмовы для вяртання капіталу (я яшчэ пра гэта скажу).

Чацвёртая прычына крызісу. Самаўхіленне Урада ад вырашэння праблемы вытворчага характару, слабы кантроль за дзяржаўнай маёмасцю і прыбыткам. Здаецца, што Урад замнога займаўся напісаннем тэарэтычных праграм перабудовы прамысловасці, канверсіі, развіцця прадпрымальніцтва і палітычнай дэкларацыі тыпу: будзе Саюз–будзе ў кватэрах цёпла. Я хачу сказаць, што тая праграма эканамічнага развіцця, якую мы атрымалі, яна прагназуе падзеі да 2010 года, а тое, што нічога па прагнозах не здарылася таго, што яны прагназавалі ў 1993 годзе, яны проста не заўважаюць. Я не ведаю, хто там такія паперы піша. Большасць гэтых дакументаў адарвана ад канкрэтных вытворцаў. У іх не закладзены механізмы рэалізацыі намераў. Утварыўшы шматлікія надміністэрскія ўпраўленні і дэпартаменты, Саўмін абмежаваў уладу міністраў, якім паўнамоцтвы надаў Вярхоўны Савет. Тым самым размылася персанальная адказнасць за даручаную справу. А калі не кожны кіраўнік дакладна ведае, за што адказвае і перад кім, ствараюцца спрыяльныя ўмовы для ўседазволу і бясчынстваў чыноўнікаў. Шлях да рынкавых адносін ускладняецца, а прастора для карупцыі пашыраецца. Трэба зазначыць, што справы былі б яшчэ горшымі, калі б Беларуская навукова-прамысловая асацыяцыя не ўзяла на сябе цяжар праблем каардынацыі і эканамічнага рэгулявання на ўзроўні прадпрыемстваў. Вынік сумны фактычна не выкананы ні адзін з пунктаў Дзяржаўнай праграмы БССР па стабілізацыі эканомікі і сацыяльнай абароне насельніцтва. Не ўдалося пераадолець галоўныя негатыўныя тэндэнцыі ў эканамічным і сацыяльным развіцці рэспублікі. Урад не знайшоў сіл і рашучасці пайсці па сапраўды рынкаваму шляху. Зараз эканоміка падышла да той мяжы, за якой рэзкі спад вытворчасці, масавае беспрацоўе, гіперінфляцыя. Урад не рашыўся ісці да рынку і да апошняга моманту накіроўваў усе намаганні на "восстановление нарушенных связей", маючы на ўвазе пераважна негаспадарчыя. Такі курс затармазіў рэформы, расцягнуў на некалькі гадоў шок ад цэнавай тэрапіі, не падтрыманай стварэннем рынку малых вытворцаў, і зусім не даў тэрапіі прамысловасці. Супярэчлівасць, разгубленасць, павольнасць, я б сказаў, нават млявасць Урада павергла саму ідэю рэформ дыскрэдытацыі. Не курс рэформ прывёў да поўнага развалу эканомікі, а іх поўная адсутнасць.

Цяпер у даведзенай да поўнага краху эканоміцы ліхаманкавае правядзенне мер, надыктаваных Міжнародным валютным фондам, можа прывесці да нацыянальнай катастрофы. Таму лічу, што патрабуецца сур'ёзнае кадравае абнаўленне ва ўрадавых структурах, адказнасць за эканамічныя рэформы. Сёння ў Беларусі дакладна праявіліся прафесіяналы ў галіне рынкавай эканомікі з ліку дырэктароў прадпрыемстваў, прадпрымальнікаў, парламентарыяў, якія здольны рэалізаваць кардынальныя рынкавыя рэформы.

У тым, што гэта не зроблена да гэтага часу, ёсць віна і Прэзідыума Вярхоўнага Савета, і яго Старшыні. Скажу прама: нельга ў гэтай сітуацыі спасылацца на ўрадавую большасць у Вярхоўным Савеце. Трэба было больш намаганняў прыкласці, каб у рамках Канстытуцыі ўзмацніць кантроль за дзейнасцю Урада, знайсці механізм уздзейнічання на яго эканамічную палітыку і персанальны склад.

(Заканчэнне на 2-й стар.)

Аб шляхах выхаду Рэспублікі Беларусь з крызіснай сацыяльна-эканамічнай сітуацыі

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

2. РАШУЧЫЯ РЭФОРМЫ–ВЫХАД З КРЫЗІСУ.

Неадкладныя меры па рэфармаванню павінны стаць асновай эканамічнай праграмы і бюджэту на 1994 год. З іх я б акцэнтаваў увагу на наступных.

Першае. Паскарэнне працэсу стварэння прыватнага сектара эканомікі шляхам неадкладнай прыватызацыі.

Другое. Захаванне флагманаў прамысловасці. Я хачу адразу падкрэсліць, што нельга пры любой прыватызацыі ісці на тое, каб зруйнаваць тое, чым ганарыцца Беларусь, тое, што яны тут манапалісты, гэта не страшна, трэба каб яны былі канкурэнтаздольнымі на знешнім рынку і трэба гэта рабіць.

Трэцяе. Стварэнне дзеючай і стабільнай крэдытна-фінансавай сістэмы, уключаючай канвертацыю ўсіх грашовых адзінак былых рэспублік СССР.

Чацвёртае. Актыўная экспартная палітыка і стварэнне мытнага і валютнага саюзу.

Пятае. Стварэнне сістэмы сацыяльнай абароны, інфраструктуры падтрымкі і працаўладкавання, у тым ліку на грамадскіх працах.

Паспрабуем азначыць прыярытэты па кожнаму з напрамкаў.

Народная прыватызацыя.

Мэты прыватызацыі – перастварэнне ўсіх грамадзян у актыўных уласнікаў, стварэнне вышэйшай матывацыі да працы, павышэнне прадукцыйнасці працы і, як вынік, эфектыўнасці ўсёй эканомікі.

Прыватызацыя ў нас карэнным чынам адрозніваецца ад прыватызацыі ў Францыі, Англіі ці Аўстрыі. Там дзяржаўныя прадпрыемствы функцыянавалі ў рыначнай гаспадарцы. У нас мэта прыватызацыі, па-першае–стварэнне базы рынку, якая стане асновай для структурнай перабудовы. Па-другое, стварэнне пласта ўласнікаў. Добра сказаў Святаслаў Фёдараў: "Пакуль не з'явяцца мільёны ўласнікаў.., уздыму эканомікі не будзе". Я б сказаў, што пацвярджаю ўвесь час гэтыя словы.

Згодна з зацверджанай намі Дзяржаўнай праграмай прыватызацыі дзве трэці агульнанароднай уласнасці трэба вярнуць народу ў прыватную ўласнасць, пры гэтым у 1993 годзе мы павінны прыватызаваць дзесятую частку, а ў 1994 годзе ўжо пятую частку... На самай справе прыватызавана адна трыццаць восьмая, калі палічыць, 2,68 працэнта.

Рашэнне раздаць бясплатна частку ад прыватызуемай маёмасці неабходна, не марудзячы, выконваць і весці народную прыватызацыю строга паралельна з іншымі яе формамі. Чаму частку прыватызуемай маёмасці вырашана направіць на продаж за грошы? Прадпрыемствы маюць патрэбу ў мадэрнізацыі, інвестыцыі ўзяць няма адкуль, а гэта галоўны спосаб прыцягнуць накапленні юрыдычных асоб, іншаземных інвестараў, насельніцтва.

Я перакананы, што калі нашы тутэйшыя будуць мець магчымасць набыць вартасную маёмасць і за долары, то дзяржава мае шанс атрымаць у стабілізацыйны фонд тыя долары, што прывезены з Польшчы, Турцыі і іншых краін. Але Вярхоўны Савет павінен быць надзейным гарантам, што дзяржава не ўвядзе людзей у зман. Недапушчальна выкарыстанне прыватызацыйных грошай на латанне дзірак у бюджэце, гэта значыць праяданне і ўтрыманне новых чыноўнікаў. Продаж актываў для пакрыцця бягучых пасіваў–гэта перакладанне нашых праблем на плечы дзяцей і ўнукаў.

Рашэнне знойдзе падтрымку ў народзе, калі Вярхоўны Савет зможа строга кантраляваць паступленне сродкаў ад прыватызацыі і іх накіраванне, я падкрэсліваю, Вярхоўны Савет, на структурную перабудову эканомікі, што і прывядзе да росту дывідэндаў для тых, хто атрымаў сваю долю бясплатна.

Такім чынам, мы маем шанс прывабіць свабодныя капіталы ў інвестыцыі і тым самым стрымаць інфляцыю. Калі сродкі ад продажу асноўных фондаў мы накіруем на рэалізацыю плана аздараўлення эканомікі, то створым новыя працоўныя месцы, падтрымаем жыллёвае будаўніцтва. Важна, каб выкупная цана не была заніжана, а такіх прыкладаў шмат. Эксперты Міжнароднага валютнага фонду на двух прыватызаваных прадпрыемствах правялі даследаванні і прыйшлі да высновы, што іх цана рэзка заніжана. Напрыклад, мотавелазавод за гадавы прыбытак здольны акупіць выдаткі на яго набыццё.

"Прыхватызацыя" скампраметавала ідэю прыватызацыі. Таму пачатковы этап народнай прыватызацыі павінен быць хуткім і эфектыўным. З аднаго боку, па прыкладу Францыі, якая пачала новы этап прыватызацыі з сусветна вядомых кампаній "Бюль", "Томсан", "Рэно", "Банк нацыяналь дэ Пары", трэба пачаць вялікую прыватызацыю з продажу акцый вядомых заводаў паралельна за грошы і чэкі: трактарнага, аўтамабільнага, халадзільнікаў, тэлевізараў. Дарэчы, самі кіраўнікі жадаюць акцыяніравання прадпрыемстваў, і мы павінны іх падтрымаць. Наша задача захаваць галоўныя заводы рэспублікі, знайсці інвестыцыі для іх мадэрнізацыі і павышэння канкурэнтаздольнасці ў новых умовах, і тады яны самі стануць лакаматывам для значнай часткі нашай прамысловасці. Трэба толькі, каб яны больш замыкаліся на нацыянальную эканоміку.

Клапоцячыся аб стварэнні канкурэнцыі ў рэспубліцы і кіруючыся антыманапольным законам, нельга дапусціць раздраблення заводаў-гігантаў, галоўная задача якіх захаванне канкурэнтаздольнасці на знешнім рынку.

Разам з тым мы проста абавязаны клапаціцца аб стварэнні малых прадпрыемстваў, у тым ліку канкуруючых за атрыманне заказаў гігантаў. Як сведчыць практыка развітых еўрапейскіх краін, менавіта 70 працэнтаў працоўных месцаў даюць малыя прадпрыемствы. З другога боку трэба неадкладна распачаць масавую малую прыватызацыю, узяўшы за прыклад Ніжні Ноўгарад (мадэль рэформ знізу Яўлінскага–Нямцова), тым больш што існуе беларускі маладзечанскі аналаг, і я спадзяюся, што аўтары тут раскажуць гэта.

Важная задача малой прыватызацыі–стварэнне канкурэнцыі шляхам раздраблення асноўных фондаў камунальных прадпрыемстваў і гандлю. Эфектыўнасць дасягальная, калі кожны аб'ект будзе прыватызавацца па індывідуальнаму праекту з улікам яго спецыфікі. У адных выпадках прыярытэты павінны быць аддадзены працоўным калектывам, у другіх—актыўным інвестарам, якія здолеюць больш рацыянальна выкарыстаць уласнасць, у трэціх—замежным інвестарам, напрыклад, з Расіі ці Германіі, якія прапануюць пастаўкі сыравіны ці новую тэхналогію, або ўзлагодняць падыходы да замацавання (ці заваёвы) рынкаў збыту.

Я вам скажу, што вельмі цікавая гаворка была ў мяне неаднаразова з кіраўнікамі буйных прадпрыемстваў. Мы самі робім па стаўкі Расіі, каб страціць там гэты рынак. Мы забараняем у шэрагу выпадкаў расійскаму прыватнаму капіталу акцыянаваць, напрыклад, Мінскі трактарны завод. І там, на гэтых розных цэнах, яны стварылі добрыя ўмовы, для таго, каб мы сталі неканкурэнтаздольнымі, а ў Расіі каб у выніку канверсіі з'явіўся свой трактарны завод. Мы страцім рынак, і нам прыйдзецца разбураць гэта. І глядзіце, нікому не выгадна: ні Расіі, ні нам. Таму што так яны ўкладаюць фонды ў тыя прадпрыемствы, якія трэба моцна рэарганізаваць, а тут, у тое, якое цудоўна працуе. Так што гэта значна больш выгадныя ў межах Садружнасці ўмовы.

Я яшчэ магу прыводзіць многа прыкладаў, але, ведаеце, не трэба адзіны падыход да прыватызацыі. Краму можна прыватызаваць... няхай самі жыхары акцыяніруюць. Суседнюю няхай возьме ў арэнду нехта замежны. Трэба, каб усё ішло па падыходу да індывідуальнага праекта. Галоўнае – стварыць крытычную масу прадпрымальнікаў, якая яшчэ да рэформы існавала ў Польшчы і якая аблегчыць умовы жыцця насельніцтва, дасць дэмакратычны электарат да выбараў.

Ідэальнай схемы прыватызацыі не існуе, з кожнай будуць нязгодны тыя ці іншыя групы насельніцтва. Неабходна выбраць варыянт, які і з пункту гледжання эфектыўнасці, і з пункту гледжання інтарэсаў калектыву, і з пункту гледжання сацыяльнай справядлівасці з'яўляецца проста прымальным. Я нават хацеў сказаць найбольш прымальным, а потым падумаў, пабаяўся. Калі ёсць прымальны варыянт для ўсіх, трэба на яго ісці. Мы не павінны дапусціць стварэння маленькай кучкі багацеяў і збяднення большасці насельніцтва.

Вопыт прыватызацыі ў суседніх краінах абавязвае быць падрыхтаванымі для вырашэння шэрагу складаных праблем.

Праблема першая —узгадненне інтарэсаў калектыву прадпрыемства і астатніх грамадзян, працідзеянне перадачы часткі правоў уласніка староннім асобам і ў прыватнасці ўласнікам імянных прыватызацыйных чэкаў. Адміністрацыя будзе змагацца з іншымі буйнымі інвестарамі за права кантролю над прадпрыемствам. Ёй цяжка будзе ўсвядоміць, што нейкім людзям належыць частка ўлады толькі таму, што яны прынеслі сюды нейкія чэкі. Акрамя таго, у межах аднаго прадпрыемства розныя групы будуць змагацца з дапамогай чэкаў за кантроль над прадпрыемствам, па рознаму бачачы перспектыву прадпрыемства. Многія прадпрыемствы не пазбегнуць істотнага скарачэння калектываў. Магчыма, для эфектыўна працуючых калектываў мэтазгодна прадастаўленне іх кіраўнікам крэдытаў для набыцця пэўнай колькасці акцый. На іншых жа прадпрыемствах па прыкладу мадэлі Баладзюра не пазбегчы змены кіраўніцтва.

Трэба адначыць, што народная прыватызацыя з дапамогай імянных чэкаў ідзе на карысць у першую чаргу працоўным калектывам, таму што яны атрымліваюць 20-працэнтную скідку, але ёсць небяспека, што калі акцыі раздадуць толькі членам працоўнага калектыву, то пераможа імкненне да неадкладнага спажывання за кошт прыбытку. Каб прадпрыемства развівалася, патрэбен гаспадар, уладар кантрольнага пакета, асабіста зацікаўлены ў доўгатэрміновай эфектыўнасці, а не ў імкненні зняць вяршкі набытага прадпрыемства, перакачаць капітал за мяжу і, магчыма, самому там апынуцца.

Другая праблема. Карупцыя і спекуляцыя каштоўнымі паперамі пры адсутнасці вопыту ў большасці ўласнікаў прыватызацыйных чэкаў. Таму мэтазгодна продаж акцый за чэкі і рублі весці паралельна. Гэта дасць магчымасць ажыццявіць аб'ектыўную каціроўку акцый і вызначыць рэальную каштоўнасць прыватызацыйных чэкаў.

Інвестыцыйныя фонды, нават маючы дзяржаўную ліцэнзію, не даюць гарантый, што і акцыянеры ў адзін дзень не застануцца ні з чым. Ну, гэта, вы ведаеце, было ў Расіі, у Санкт-Пецярбургу, гэта перадавалася ў нас па тэлебачанню па гэтым канале, усім усё добра вядома. Неабходна пастанова, якая абавяжа вось гэтыя структуры засведчваць гадавыя справаздачы незалежных аўдытараў. Ну, а ў нас ужо падрыхтоўка да гэтага ёсць, і па такім шляху можна пайсці. Праблема не толькі ў тым, хто будзе праводзіць прыватызацыю —камісіі Дзяржмаёмасці, выканкомы, галіновыя міністэрствы. Праблема ў тым, хто кантралюе ход прыватызацыі. І ў прэзідэнцкай Францыі, і ў парламенцкай Англіі гэта функцыя парламента. Бескантрольнасці пры прыватызацыі павінен быць пакладзены канец. Тут магчымы варыянты. Першы, як у Эстоніі, дзе ў склад прыватызацыйнага ведамства ўваходзяць прадстаўнікі парламента, міністры фінансаў і эканомікі. Другі. Камісіі па прыватызацыі толькі рыхтуюць прадпрыемства да прыватызацыі, а продаж рэалізуе фонд маёмасці, які кантралюе Вярхоўны Савет.

Пры рэалізацыі любога з варыянтаў прыватызацыі перавагу належыць аддаваць рыначным метадам, гэта значыць конкурсам, аўкцыёнам. Акцыі не павінны прадавацца на біржах, кантралюемых кучкай прыватных асоб. Нельга недаацэньваць ролю прэсы ў фарміраванні свядомых адносін насельніцтва да прыватызацыі і стварэнні бар'ераў на шляху маёмасных злачынстваў пры прыватызацыі.

Трэцяя праблема. Магчымасць скупкі прыватызацыйных чэкаў і, такім чынам, уласнасці буйнымі банкамі і інвестыцыйнымі фондамі з вялікай доляй дзяржмаёмасці. У выніку атрымаецца новая калектыўная гаспадарка, гэта значыць, да існуючых манапалістаў дададуцца новыя. Стварэнне такіх калектыўных гаспадарак на базе ліквідуемых міністэрстваў са старым апаратам кіраўнікоў можа скампраметаваць ідэю прыватызацыі. Выхад–стварэнне прыватных холдзінгавых кампаній, забяспечваючых увесь жыццёвы цыкл вытворчасці, уключаючы навуку. Стваральнікамі холдзінга могуць быць кіраўнікі прадпрыемства, Дзяржмаёмасць, спецыялісты міністэрстваў. Такая мадэль добра працуе ў Расіі пры прыватызацыі прадпрыемстваў ваенна-прамысловага комплексу.

Чацвёртая праблема. Рэгуляванне ўдзелу замежнага капіталу ў прыватызацыі. Пры склаўшымся курсе валют гэта вельмі цяжкая праблема. Тут неабходны пэўныя абмежаванні, каб абараніць інтарэсы беларускага насельніцтва пры продажы акцый грамадзянам як далёкага, так і блізкага замежжа. Урад можа пакінуць, напрыклад, за сабой залатую акцыю з тым, каб забяспечыць стратэгічны кантроль над некаторымі прадпрыемствамі. Замежныя капіталы павінны быць у першую чаргу накіраваны на стварэнне новых эканамічных аб'ектаў, у тым ліку на базе недабудаваных і ліквідуемых.

Аснова рэформы-гэта людзі. Усё робіцца імі і дзеля іх. Наша задача пераканаць кожнага, што ён можа і павінен стаць уласнікам, гаспадаром. Увесь цывілізаваны свет трымаецца на сярэднім класе прадпрымальнікаў. Прыватызацыя—гэта і шлях скарачэння дзяржзатрат на апарат. Большасць спецыялістаў прадпрыемстваў, ведамстваў, дзяржаўных КБ павінна перамясціцца з дзяржаўнай службы ў прыватны холдзінг. Але не павінна быць так, што чалавек лічыцца на дзяржаўнай пасадзе, атрымлівае зарплату, а на самай справе працуе ў прыватнай фірме.

Неадкладныя меры па стабілізацыі грашовай сістэмы

Зразумела, што часткова яны залежаць ад таго, якую альтэрнатыву на гэтай сесіі мы выбіраем пры ўваходзе ў рублёвы саюз — пераходзім на расійскія рублі ці рыхтуемся да ўвядзення нацыянальнай валюты.

Трэба зазначыць, што пагадненні аб эканамічным саюзе, аб рублёвай зоне рыхтаваліся доўга. Размоў было многа, а як высветлілася, ёсць пакуль што супярэчлівыя дэкларацыі без дэталёвай прапрацоўкі ўмоў аб'яднання грашовых сістэм.

Зноў, як кажуць у Расіі, "телегу поставили впереди лошади". І, здаецца, канчатковая канкрэтызацыя пытанняў пагаднення аб грашовым саюзе будзе вырашана толькі пасля выбараў у Расіі ў снежні. Як заявіў міністр фінансаў Расіі Барыс Фёдараў (цытую): "Ратыфікацыя пагаднення не патрабуе неадкладнага аб'яднання грашовых сістэм і не выключае ўвядзення ўласных валют". Пры любым варыянце аб'яднання наіўна разлічваць на аднабаковыя выгады, аўтаматычнае крэдытаванне, атрыманне патрэбнай масы расійскіх рублёў. Трэба добра зразумець, што ўсе пытанні будуць вырашацца на рыначнай аснове, а лічыць у Маскве ўмеюць. Пры першай альтэрнатыве, гэта значыцца расійскія рублі ў нас будуць, тэхнічныя выгады будуць. Лічыць у адной валюце ўсё ж лепш. Але і клопаты аб стабілізацыі мы ў значнай ступені дэлегуем у Маскву. Пры другой-будзем мець крыху больш свабоды пры кіраванні фінансамі, але і больш адказнасці. Вяртанне да рубля можа быць дастаткова цяжкім для нас. Заработная плата, пенсіі і стыпендыі ў нас розныя, і незразумела, як пасля пераводу ў рублі пасіваў, актываў і кантрактаў не выклікаць інфляцыю і страту канкурэнтаздольнасці прадукцыі і далейшае зніжэнне дабрабыту насельніцтва. Гэта можа быць і такі эфект. Але галоўнае-рэформы ў Расіі зайшлі значна далей. У Расіі і прыватная ўласнасць на зямлю з правам яе продажу, і створаны значны прыватны сектар у прамысловасці, і накоплены значныя капіталы. Безумоўна, ва ўмовах адзінай грашовай сістэмы прыватны расійскі капітал прыйдзе ў Беларусь і значна зменіць тут сітуацыю, у тым ліку і палітычную. Пры гэтым трэба мець на ўвазе, што да аб'яднання грашовых сістэм, а дакладней да ліквідацыі "зайчыкаў", згодна з пагадненнем, мы павінны ўзгадніць з Цэнтральным банкам Расійскай Федэрацыі сацыяльную (памеры пенсій, мінімальных зарплат), валютную, мытную і, галоўнае, грашова-крэдытную палітыку. Пытанне аб грашова-крэдытнай сістэме мае палітычны аспект. Артыкул 5 нашага канстытуцыйнага закона—Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце канстатуе, што Рэспубліка Беларусь ставарае сваю фінансава-крэдытную сістэму. І таму, відаць, вырашэнне гэтага пытання патрабуе канстытуцыйнай большасці.

Але вернемся да эканамічнага аспекту. Пакуль што ў падпісаным пратаколе наш бок абавязаўся, што ў наступным годзе дэфіцыт бюджэту не павінен перавышаць 10 працэнтаў унутранага валавога прадукта, а аб'ём крэдытавання бюджэту-не больш 9 працэнтаў. У той жа час пакуль што Расія ніякіх абавязкаў не ўзяла. Усе абавязкі павінны толькі мы ўзяць. А яе афіцыйныя асобы (міністр фінансаў, намеснік міністра) друкуюць супярэчлівую інфармацыю, у тым ліку і аб курсе абмену ад 1:1 да 1:4. Відаць, у гэтай справе кропку могуць паставіць толькі перамовы з прэзідэнтам Ельцыным. Я думаю, што кропку яны могуць паставіць і ў іншай справе. Нам трэба разабрацца з цаной на нафту, таму што, на думку вельмі важкіх расійскіх экспертаў, Расіі нязручна ўздымаць цану на нафту да сусветнай, гандлюючы з намі. І тут павінны быць вельмі ўдумлівыя, вельмі сур'ёзныя стратэгічныя перамовы з прыцягненнем экспертаў найвышэйшага рангу з аднаго і з другога бакоў. Таму што, відавочна, існуе варыянт, калі ў наступным годзе могуць быць не сусветныя цэны, зручныя для Расіі, таму што Расіі нязручна шэраг нашых прамысловых аб'ектаў прыцісуць... І таму, я думаю, гэты накірунак застаецца адкрытым. Трэба было б да ўваходу ў рублёвую зону паскорыць рэформы, зменшыць інфляцыю, каб ісці поруч з Расіяй і каб нашы прадпрымальнікі змаглі на роўных размаўляць з расійскімі. У выпадку, калі мы не ратыфікуем пагадненне або калі не будзе хутка выпрацаваны эфектыўна дзеючы механізм функцыянавання рублёвай зоны, застаецца адно: па прыкладу краін Балтыі максімальна паскорыць правядзенне ўсяго комплексу мерапрыемстваў, звязаных з пераходам на нацыянальную валюту ў якасці адзінага законнага сродку на ўсёй тэрыторыі Беларусі. Мэта гэтых мерапрыемстваў–стабільнасць нацыянальнай валюты. Як вядома, сама грашовая рэформа не вядзе да падаўлення структурнай інфляцыі. У нас цяжкая спадчына: гіпертрафіраванае развіццё прадукавання сродкаў вытворчасці і вялікая доля прамысловасці, якая працавала на абарону. Занятыя ў гэтых галінах не прапаноўваюць тавараў на рынак, а спажываюць не толькі тавары, але і матэрыяльныя рэсурсы.

Я не абагульняю гэта на 100 працэнтаў, там ёсць пэўныя адыходжанні ад гэтага. Неабходныя прапорцыі паміж сродкамі вытворчасці і прадметамі спажывання забяспечаць толькі рыначныя меры па структурнай перабудове вытворчасці. Аздараўленне грашова-крэдытнай сістэмы можа быць дасягнута, калі мы навучымся берагчы матэрыяльныя і энергетычныя рэсурсы. І кожны гаспадарчы суб'ект будзе існаваць толькі за кошт сваёй дзейнасці. Толькі моцная эканоміка дае моцныя грошы.

Што мы павінны неадкладна зрабіць для стабілізацыі, а затым для канвертацыі грашовай адзінкі, незалежна ад таго, па якім шляху мы пойдзем–на расійскія рублі ці на свае?

Першае. Банкаўская палітыка. Поўная незалежнасць Нацыянальнага банка ад Урада з кантролем Вярхоўнага Савета за крэдытнай эмісіяй. Трэба рашуча пераадолець практыку новых уліванняў наяўных і безнаяўных грошай у грашовы абарот, увесці ліміты на прамое крэдытаванне Урада Нацыянальным банкам без адпаведнага рашэння Вярхоўнага Савета. Неабходна неадкладная перадача ўсіх дзяржаўных валютных рэсурсаў Нацыянальнаму банку. Мне наогул незразумела, як магло атрымацца, што ўся дзяржаўная валюта знаходзіцца ў камерцыйным Знешэканомбанку. Патрэбен нармальны, як ва ўсім свеце, кантроль Нацыянальнага банка за камерцыйнымі. Неабходна неадкладнае ўдасканаленне банкаўскай сістэмы, паскарэнне праходжання любых плацяжоў, адмена нярыначных пастаноў адносна канвертацыі.

Другое. Крэдытная палітыка. Ільготнае крэдытаванне павінна пакрывацца з бюджэту. Устанавіць матэрыяльную адказнасць за выкарыстанне льготных крэдытаў па нямэтаваму назначэнню. Калі не па мэтаваму назначэнню,—павінна быць жорсткая, вельмі жорсткая адказнасць. А ў далейшым крэдытаваннем, як і ва ўсім свеце, павінны займацца толькі камерцыйныя банкі. Для крэдытавання інвестыцый стварыць Беларускі інвестыцыйны банк з мясцовымі філіяламі, акумуліруючы ў ім у якасці актываў сродкі ад прыватызацыі. Падкрэсліваю: інвестыцыі, на іншае не павінны ісці гэтыя сродкі.

Фінансаванне значных праектаў такім банкам павінна ажыццяўляцца пад кантролем Вярхоўнага Савета. Для крэдытнага фінансавання малога бізнесу неабходна стварэнне паўдзяржаўнай інфраструктуры, здольнай аказаць гэтаму бізнесу падтрымку і ўзяць на сябе частку фінансавай рызыкі. Неабходна спыніць ільготнае крэдытаванне стратных прадпрыемстваў і па прыкладу Расіі ўвесці вексальнае абарачэнне даўгоў. Гэта даўно пара зрабіць, таму што толькі тады мы зможам зрабіць санакцыю стратных прадпрыемстваў і непатрэбных, на якія нічога не трэба, акрамя датацыі. Так што вексальнае абарачэнне даўгоў робіць гэту працэдуру вельмі прымітыўнай і зразумелай. Ва ўсім свеце такое...

Трэба значна зменшыць датацыі для падтрымкі розничных цэн, павялічыць колькасць крэдытных аўкцыёнаў. За дзевяць месяцаў гэтага года з 686,3 мільярда рублёў крэдытаў, прададзеных камерцыйным банкам, толькі 4,1 мільярда прададзены праз аўкцыёны. Які ж гэта рынак? Тут і конь не валяўся, як кажуць.

Трэцяе. Падатковая палітыка. Адна з прычын эканамічнага спаду вытворчасці ў гэтым годзе і яе трэба ўдасканальваць–гэта наша падатковая палітыка. Тут наша галоўная надзея на прафесіяналізм Планавай і бюджэтна-фінансавай камісіі і яе экспертаў. З аднаго боку, неабходна змяншаць падаткі для вытворцаў. У гэтым годзе па разліках Мінфіна яны складаюць 45,9 працэнта валавога нацыянальнага прадукта, а ў 1992-м—40,8. І з другога боку, ліквідаваць большасць падатковых і іншых ільгот, бо зараз іх існуе больш пяцідзесяці відаў. Атрымліваецца так: адны льготнікі плацяць за льготы другіх і наадварот. Чым прасцей падатковая палітыка, тым лепей (гэта значыць, мінімум выключэнняў і падзаконных актаў і поўная немагчымасць ухілення). Трэба скарачаць колькасць падаткаў і асабліва тых, што ўключаюцца ў затраты вытворчасці, зрабіць аб'ектам абкладання ў першую чаргу маёмасць і прыбытак.

Падатковая палітыка павінна стымуляваць вытворчасць і экспарт уласнай прадукцыі. Так, дарэчы, лічаць Саюз прамыслоўцаў, прадпрымальнікаў і прафсаюзы. Падатковая палітыка павінна стымуляваць вытворцаў у прыярытэтных галінах структурнай перабудовы, мадэрнізацыі вытворчасці, паляпшэнні якасці прадукцыі, стварэнні новых працоўных месц, стымуляваць малы вытворчы бізнес, стымуляваць фермераў на вёсцы. У той жа час неабходны жорсткі падатковы рэжым і ўлік для камерцыйнага гандлю, пасрэдніцкай дзейнасці. Важна наладзіць збор падаткаў з усіх даходаў насельніцтва.

На фінансавае становішча вельмі ганебна ўплывае ценявая эканоміка. Па некаторых падліках тавараабарот прыватнага рынку склаў у нас больш 100 мільярдаў рублёў. А цяпер яшчэ і мільёны долараў. Сёння камерцыйныя гандлёвыя кропкі працуюць без касавых апаратаў, што, я лічу, павінна быць неадкладна забаронена. Такога няма ні ў адной цывілізаванай краіне. Падатковая палітыка павінна быць гарманізавана і з другімі краінамі СНД і, у першую чаргу, з Расіяй незалежна ад уводу нацыянальнай валюты, дзе падаткі і так былі меншыя, а зараз яшчэ памяншаюцца (20 працэнтаў дабаўленая вартасць і 1Н4 працэнтаў на прыбытак цэнтральным уладам плюс некалькі працэнтаў на прыбытак, які ўстанаўліваюць мясцовыя ўлады). Трэба падумаць аб стварэнні падатковага кодэксу.

Чацвёртае. Бюджэтная палітыка. Непамерныя падаткі–следства непамерных расходаў. Яны ідуць не толькі на адукацыю, здароўе насельніцтва, абарону, але і ў значнай ступені зноў жа на дзярждатацыі і на пакрыццё ўбытку па клірынгу, аграрныя субсідыі, ільготныя крэдыты. А ці трэба так многа пераразмяркоўваць? Колькі людзей неабходна для таго, каб спачатку сабраць, а пасля размеркаваць?

Трэба скарачаць адлічэнні ў цэнтральныя фонды, пераадрасаваўшы іх на мясцовы ўзровень, павялічыць тым самым зацікаўленасць мясцовых улад у развіцці прамысловасці тэрыторый.

Нам не ўдаецца знайсці меры па "звязванню" наяўных грошай насельніцтва. Адна з іх–устанаўленне разумных працэнтаў па ўкладах грамадзян у ашчадны банкі на ўзроўні не ніжэй тэмпаў інфляцыі. Трэба пагадзіцца, што Вярхоўны Савет у значнай ступені не змог кантраляваць выкананне бюджэту.

Яшчэ я хачу зрабіць адну заўвагу. У апошні час ідзе пастаянны рост новых урадавых структур, якія не суправаджаецца такім жа скарачэннем старых. Напрыклад, Міністэрства фінансаў узрасло да 300 чалавек. На старым узроўні засталіся штаты Дзяржэканомплана, хаця створана і развіваецца ўпраўленне эканомікі Савета Міністраў. Ды ці яно адно! Пара не толькі гаварыць аб гэтым, але і правесці рашучае скарачэнне ў дзяржаўных структурах кіравання і наогул задумацца аб гэтай структуры.

Цэнавая палітыка. Для сапраўднага рынку і стабілізацыі грашова-крэдытнай сістэмы, як і для кардынальнага паляпшэння сацыяльна-эканамічнай сітуацыі, неабходна поўная лібералізацыя цэн. Неэфектыўны механізм рэгулявання цэн з дапамогай гандлёвых скідак, крайняга ўзроўню рэнтабельнасці, датацый павінен быць ліквідаваны. Падатковая палітыка не павінна спрыяць павышэнню цэн. А сёння ў цане пэўных тавараў больш падаткаў, чым затрат. І ёсць падставы для такога жарту, што ў каўбасе больш падаткаў, чым мяса.

Інтэграцыя ў сусветную эканоміку

Гэта стратэгічная лінія ўключае ў сябе развіццё эканамічных адносін на ўзаемавыгадных умовах з Расіяй, іншымі дзяржавамі былога СССР, а таксама з дзяржавамі Захаду і Усходу. Уся знешняя і, вядома, знешнеэканамічная дзейнасць павінна быць накіравана на абарону эканамічнага суверэнітэту Беларусі, гэта значыць — на адзін галоўны прыярытэт–рэсурсы і рынкі. Я яшчэ раз падкрэсліваю–знешняя палітыка, знешнеэканамічная палітыка павінна працаваць на рэсурсы і рынкі. Усё астатняе — другаснае ў нашых канкрэтных умовах. Трэба распрацаваць рэалістычную праграму забеспячэння рэсурсамі і стымулявання экспарту, зрабіць яе ядром нашай канцэпцыі знешнепалітычнай і знешнеэканамічнай дзейнасці. У эпоху, калі эканамічная канкурэнцыя змяніла ідэалагічнае супрацьстаянне, наступіў час дыпламатыі, здольнай утрымаць і пашырыць нашы рынкі, рэалізаваць нацыянальную праграму гандлю і абароны беларускіх эканамічных інтарэсаў. Неабходна, каб спецыяльныя службы таксама больш актыўна абаранялі эканамічную бяспеку Рэспублікі Беларусь.

Мы будзем імкнуцца да адкрытай эканомікі, да інтэграцыі ў сусветную, але тактыка павінна быць разумнай. Рынкавыя знешне-эканамічныя зносіны павінны служыць інтарэсам дзяржавы, валютная выручка — вяртацца ў краіну, мытныя тарыфы — стымуляваць імпарт тэхналогій і абсталявання. Дэмпінгавым цэнам павінен быць пастаўлены заслон. І не трэба купляць за мяжой ні алкаголю, ні прадметаў раскошы, можна без гэтага абысціся.

Неабходна вызначыцца і з прыярытэтнымі накірункамі расходаў валютных сродкаў, змяніць палітыку іх выкарыстання. Я вам зараз прывяду схему... Я разумею, што цяжка. Але вы мяне прабачце, крызіс шырокі, вы самі гэта вырашылі, і я павінен асвятліць тыя накірункі, якія разумею. Напрыклад, у структуры нашага імпарту доля машын і абсталявання склала толькі 17 працэнтаў, хімічнай прамысловасці 12,5 працэнтаў (гэта імпарту, тое, што мы ўвозім), харчовай 7,2, а прадукцыі раслiннага паходжання аж 44 працэнты. Гэта ўсё. Я не думаю, што там на алей усё выдаткавана. (Шум у зале). Я думаю, што ў вас ёсць магчымасць задаць пытанні, а ў мяне ёсць магчымасць вам адказаць.

Пра стварэнне справядлівай сістэмы сацыяльнай абароны

Зніжэнне ўзроўню вытворчасці азначае далейшае падзенне аб'ёму не толькі спажывання большасці насельніцтва, але і спажывання з сацыяльных крыніц (ахова здароўя, адукацыя і г.д.). Паглыбляецца сацыяльнае расслаенне грамадства і, на жаль, сёння не заўсёды лепш жыве той, хто лепей працуе рукамі, галавой, здольнасцямі да арганізацыі вытворчасці, да бізнесу. Як і раней, больш атрымліваюць і лепш забяспечаныя тыя, хто ставіць подпісы, выдае ліцэнзіі і дазволы.

У рэспубліцы склалася катастрафічная сітуацыя ў сістэме аховы здароўя, і ў бальніцах, і ў аптэках вялікі дэфіцыт або поўная адсутнасць самых неабходных лекавых прэпаратаў.

Па даных Дзяржкамстата, за першае паўгоддзе ў рэспубліцы памерлі на 11,4 працэнта больш чалавек, чым за адпаведны перыяд мінулага года. Я думаю, што ўсе разумеюць, што гэта за лічбы такія, а асабліва тыя, хто мае дачыненне да сістэмы аховы здароўя, сістэмы сацыяльнага забеспячэння. Гэта вельмі неспакойныя лічбы. Спад вытворчасці ў фармацэўтычнай і мікрабіялагічнай прамысловасці за 1992 год склаў 31,8 працэнта. Бачыце, як апераджае яна іншыя. З-за вялікіх падаткаў, а вось гэта самае важнае, мытных пошлін практычна выцеснены са спажывецкага рынку жыццёва важныя прэпараты. На іншыя цэны ўзраслі так, што ў 23 разы перавышаюць кошт аналагічнай увозімай прадукцыі. Трэба альбо падтрымліваць усімі даступнымі сродкамі гэту прамысловасць, альбо яна згіне, менавіта гэту прамысловасць.

Зонай пастаяннай увагі і кантролю Вярхоўнага Савета павінен быць Фонд сацыяльнай абароны насельніцтва, дзе сёння акумулююцца значныя сродкі. Важна, каб гэты фонд эфектыўна распарадзіўся гэтымі сродкамі, але яму трэба дапамагчы стварыць рэзервы. Таму што калі ўсе выплаты і пенсіі будуць рабіцца з бягучых паступленняў, заўсёды застаецца пагроза затрымкі выплат. І вы разумееце, што затрымка выплат пры такім стане фонду–гэта пагроза не даць грошай тым, для якіх яны адзіны сродак існавання. І я вам хачу сказаць, што не ўсё тут узлагодніваецца і з бюджэтам, і з тым, як павінны змяніцца нашы фонды на будучы год. Я думаю, што больш дэталёва мы разгледзім пры абмеркаванні гэтай сітуацыі, але пагроза над такімі фондамі павісла. І я хачу сказаць, што, дарэчы, калі мы пойдзем на аб'яднанне структур з Расіяй, тут узнікаюць дадатковыя складанасці, і тых грошай, якія запланаваны ў праекце новага бюджэту, не хопіць, каб зрабіць не небяспечнай сітуацыю для тых, адзіным сродкам існавання якіх з'яўляецца сістэма сацыяльнага забеспячэння.

Народная прыватызацыя, стварэнне шырокага кола ўласнікаў дасць нам сярэдні клас, які не трэба будзе падтрымліваць з сацыяльных крыніц (я таму пра гэта гавару ў гэтым раздзеле), а ўся сацыяльная праграма зможа быць накіравана толькі на пенсіянераў, беспрацоўных, моладзь. Тады яна не будзе тормазам эканамічных рэформ, а іх маторам. Таму сацыяльны блок павінен быць цесна ўвязаны з эканамічнымі рэформамі.

Нельга дапусціць дэградацыі грамадства: эканомія на адпачынку дзяцей, на адукацыі заўтра абернецца большымі выдаткамі на барацьбу са злачыннасцю.

Я, па-першае, хачу сказаць, што падрыхтавана гэта пераважна на матэрыялах, якія зрабілі нашы камісіі, а таксама на тых афіцыйных справаздачах і запытах, якія былі зроблены ў банку, міністэрствах і ведамствах. Я думаю, што комплексная рэалізацыя пералічаных мер абавязана забяспечыць: структурныя змяненні ў эканоміцы, узрост вытворчасці тавараў для насельніцтва, павышэнне эфектыўнасці і канкурэнтаздольнасці прадпрыемстваў, разумнае, беражлівае, гаспадарчае выкарыстанне рэсурсаў, павышэнне прадукцыйнасці працы, большую мабільнасць працоўнай сілы, стабільныя цэны, заработную плату і пенсіі.

Трэба, каб Вярхоўны Савет, Урад і банк не вырывалі адзін у аднаго руль кіравання і не нагадвалі лебедзя, рака ды шчупака, што імкнуцца цягнуць адзін эканамічны воз. У гэты цяжкі крызісны момант трэба наладзіць сапраўды цеснае ўзаемадзеянне ўсіх форм улады, а не бравіраваць, напрыклад, правам падпісання міжнародных эканамічных пагадненняў, нежыццяздольнасць якіх можна прагназаваць ужо ў момант падпісання.

Адна з форм узаемадзейнічання–сумесныя пасяджэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў. Мы некалькі разоў праводзілі такое мерапрыемства, але я думаю, што гэта форма патрабуе пэўнага ўдасканалення. Трэба паменшыць колькасць прадстаўнікоў ад Урада, ад Вярхоўнага Савета і прыцягнуць сюды прадстаўнікоў ад прафсаюзаў, прадпрымальнікаў, дырэктарскага корпусу, утварыць нешта накшталт вышэйшага эканамічнага савета бяспекі. Відавочна, гэта цяпер больш важна, чым Савет бяспекі, які існуе, таму што пагроза нашай дзяржаўнасці і нашаму дабрабыту ідзе па лініі эканомікі. Я думаю, што мы можам стварыць такі орган. Дарэчы, ён будзе канстытуцыйным, таму што будзе выконваць дарадчыя функцыі, гэта значыць, што ён не павінен будзе прымаць рашэнні, але на падставе яго рэкамендацый рашэнні будуць прымаць Савет Міністраў і Прэзідыум Вярхоўнага Савета, канстытуцыйныя, нармальныя рашэнні, якія дазволяць усё гэта рабіць. На маю думку, такі орган трэба абавязкова стварыць ён палепшыць нашу сітуацыю.

І апошняе. Пры ўсім гэтым ніяк не абысціся без абнаўлення Урада людзьмі сапраўды з рыначным мысленнем. Пачытайце беларускую рыначную прэсу. Паглядзіце, як творча падышлі да рынку многія нашы дырэктары і кіраўнікі мясцовых улад (я ўжо не кажу пра прадпрымальнікаў), і вы зразумееце, дзе знаходзяцца патэнцыяльныя, сучасныя кіраўнікі вышэйшага гатунку.

Я хацеў бы ўжо сказаць — дзякуй за ўвагу, але хачу сказаць яшчэ адно замест эпілогу. Учора, калі я рыхтаваўся да гэтага даклада, я прагледзеў прэсу і прачытаў, што Мінскі гарвыканком уводзіць карткі на 1994 год, а гэта сведчыць аб тым, што ён нічога іншага зрабіць не можа. Значыць, зноў застаўся адзін шлях: размеркаванне, вялікія структуры размеркавання, а ў сістэме гандлю так: прыходзім у краму, шукаюць у спісе, ці жывеш тут, ці ёсць пашпарт і ці належыць табе тая бутэлька гарэлкі па графіку, ці не належыць. Можа, цяпер ужо з гарэлкай такога не будзе, але з іншымі прадуктамі такое будзе. Я думаю так: наша рашучасць можа дазволіць нам адшукаць іншыя шляхі і, паўтараю,— для гэтага патрэбна абнаўленне.

Шаноўныя народныя дэпутаты! Я б хацеў не адказваць на вашы пытанні ў рытме КВЗ і згодзен адказаць на ўсе пытанні ўсё ж пісьмова. Пытанні дастаткова сур'ёзныя.

Дзякуй за ўвагу!

О путях выхода Республики Беларусь из кризисной социально-экономической ситуации

Доклад Председателя Совета Министров КЕБИЧА В.Ф. на сессии Верховного Совета 12 ноября 1993 г.

Уважаемые народные депутаты!

Не разделяя некоторые положения предыдущего доклада, но придерживаясь высказанного положения тянуть воз экономики не по принципу басни Крылова, позвольте высказать позицию правительства.

В течение двух дней заместители Председателя Совета Министров и министры выступали перед депутатами на совместных заседаниях комиссий Верховного Совета, где подробно доложили о главных направлениях деятельности правительства в области экономики.

Это избавляет меня от необходимости детально раскрывать отдельные вопросы и дает возможность сосредоточить внимание на наиболее актуальных проблемах.

Правительство достаточно реалистично и трезво оценивает нынешнюю социально-экономическую обстановку в республике. Она действительно является крайне тяжелой. Для того, чтобы лучше осмыслить ее, мы должны понять, что происходит не какой-то локальный кризис, а продолжается кризис старых государственной, политической, экономической систем.

Сегодняшние трудности, с которыми сталкивается белорусское общество, являются неизбежным следствием переходного периода к экономике качественно нового типа. Мы четко, и недвусмысленно заявили о своей ориентации на формирование полноценной рыночной экономики как средства обеспечения достойного уровня жизни граждан Беларуси и стремимся последовательно проводить этот курс. При этом надо учесть, что большая половина проблем формируется за пределами республики и неправильным было бы распространять опыт Венгрии, Чехии на Беларусь. У нас свой путь.

Осуществляя программу перехода к рыночным отношениям эволюционным путем, правительство не утратило нитей управления экономикой, не допустило хаоса и развала промышленности, сельского хозяйства, других отраслей. На пределе финансовых возможностей мы все же сумели создать систему социальной защиты населения.

За короткий срок республика смогла интегрироваться в международные финансовые структуры, получить первые зарубежные кредиты.

Была решена проблема внешней задолженности, доставшейся нам от бывшего Союза. На долю Беларуси приходилось 4,3 миллиарда долларов, и если бы этот долг лег на наши плечи, то уже начиная с января 1992 года республике пришлось бы платить десятки миллионов долларов в месяц. Но благодаря нашим настойчивым усилиям Россия пошла нам навстречу и согласилась на нулевой вариант.

В то же время проблем, и очень крупных, остается множество. Они касаются практически всех сфер экономики. Правительство видит и знает их, имеет собственную позицию по выходу из кризиса.

В области бюджетно-налоговой политики правительство в целях выхода из кризиса намерено осуществить следующие меры:

— удержать бюджетный дефицит на уровне текущего года, что возможно лишь при эффективно действующей налоговой системе и жестком ограничительном подходе к государственному финансированию;

— существенно сократить и постепенно отменить дотации и субсидии товаропроизводителям и направить их непосредственно потребителям;

— усилить адресность государственной поддержки населения. Средства должны направляться тем людям, которые наиболее в них нуждаются. Следует отказаться от корректировки доходов населения через механизм повышения минимальной заработной платы;

— свести до минимума льготное банковское кредитование, предусмотрев в бюджете средства на снижение процентных ставок по кредитам для приоритетных отраслей и производств;

— отказаться от формирования государственного валютного фонда административными методами; применять единый обменный курс для государственных нужд и отменить налог на валютную выручку;

— перевести отдельные учреждения социальной сферы на платную основу;

— сократить число предприятий—получателей государственной помощи. Тот производитель, который не может обеспечить эффективность своего производства без финансовых инъекций государства, должен или перестроиться или, как того требует Закон о банкротстве, прекратить свое существование.

Экономическое положение республики, а также повышение цен на поставляемые нам энергоресурсы до уровня мировых объективно подводит к тому, чтобы действовал налог за транспортировку по территории республики нефти, газа, за использование железнодорожных, воздушных и автомобильных путей сообщения, для транзитных перевозок.

Для того, чтобы выдержать предельные размеры дефицита и обеспечить финансирование предусмотренных в нем расходов, естественно, приходилось сохранять высокую степень налоговой нагрузки. Однако стратегический курс правительства состоит в том, чтобы ее постепенно снижать.

С уменьшением налогов увеличивается стимул у производителей. И это каждому понятно. Но в какие-то периоды это приводит к ослаблению доходной части бюджета. Взаимозависимость здесь очень сильна и соблюсти баланс не всегда просто.

Уже на эту сессию Верховного Совета правительство внесло предложение о корректировке налоговой системы, в частности, предлагается ставку налога на добавленную стоимость снизить с 25 до 20 процентов, налог на топливо — с 20 до 10 процентов. Чрезвычайный чернобыльский налог — с 18 до 12 процентов.

Кроме того, предлагается отменить полностью налог на валютную выручку, отчисления в фонд ценового регулирования. В результате общий размер изъятия налогов из выручки снижается в текущем году с 18,7 процента до 14,4 процента. Общий уровень налогообложения уменьшается почти на четверть.

На период выхода из кризиса обязательно нужно пересмотреть отдельные законы, исключить из них положения, регламентирующие распределение финансовых ресурсов по отраслям экономики. Определять приоритеты финансирования целесообразно при утверждении бюджета.

В части кредитной политики поддерживаем линию Национального банка на ужесточение кредитной эмиссии. Вместе с Национальным банком будем обеспечивать направление кредитных ресурсов в приоритетные отрасли и, в первую очередь, для конверсии и нужд сельского хозяйства. Поскольку на сессии будет заслушан доклад председателя Национального банка, считаю возможным не останавливаться подробно на этом вопросе.

Непосредственно со всей финансово-кредитной системой связано состояние платежного баланса. По предварительным итогам текущего года, он сводится с дефицитом в 250 миллионов долларов США.

(Окончание на 3-й стр.)

О путях выхода Республики Беларусь из кризисной социально-экономической ситуации

(Окончание. Начало на 2-й стр.)

В то же время имеется задолженность Украины нашим предприятиям /44 млрд. рублей/, Молдовы /2 млрд./, Узбекистана /4,2/, Эстонии /1,5/, Азербайджана /1,2/, Туркмении /1,2/, что в условиях неконвертируемых валют отрицательно сказывается на нашей экономике.

Из-за развала рублевой зоны и отсутствия системы во взаиморасчетах все это перерастает в огромную проблему и не дает возможности нормально рассчитаться с Россией за энергоносители. Изложенные причины и превышение нашего импорта над экспортом вынуждают прибегать к внешнему финансированию.

Чтобы изменить создавшееся положение, правительство уже предприняло ряд практических шагов. А именно:

— снижены до минимума ставки налога на экспорт;

— в торговле с Российской Федерацией не применяются таможенные пошлины;

— отменены лицензии и квоты.

Принятые нами меры позволили ослабить остроту проблемы расчетов с Россией, обеспечить минимальные потребности энергетического комплекса республики.

Но полностью эту проблему снять не удалось. Она остается в числе основных для правительства. И решаем ее мы двумя путями. Во-первых, за счет поворота на Россию части товарных ресурсов, поставляемых в другие республики, с тем чтобы у Беларуси был положительный торговый баланс. И во-вторых, за счет восстановления интеграционных связей с Россией на новой, рыночной основе. Документы по этим вопросам депутатам представлены на ратификацию.

Меня могут спросить: а как будет действовать правительство, если возникнут непредвиденные препятствия к объединению денежных систем? Ответ напрашивается сам собой: мы будем вынуждены ввести национальную валюту со всеми негативными последствиями этого шага.

Отрицательный платежный баланс, отсутствие стабилизационного фонда быстро повлекут за собой девальвацию национальной валюты и новый виток инфляции.

Меры по активизации интеграционных процессов. С учетом того, что в долговременной перспективе Россия будет оставаться основным поставщиком сырьевых ресурсов и выгодным рынком сбыта готовой продукции предприятий Беларуси, правительство проводит политику на создание экономического и валютного союзов вплоть до объединения денежных систем двух государств.

Но прежде чем сделать практические шаги к высшей ступени интеграции, мы же должны понять и признать, что Россия хотя и дружественное, но самостоятельное государство, как и мы с вами. Мы — государства со своими собственными законодательной базой, денежно-кредитной и налогово-бюджетной системами, ценовой и таможенной политикой, своими мерами социальной защиты населения.

Поэтому нельзя думать об автоматизме объединения или о том, что объединение сулит выгоду в одностороннем и сиюминутном порядке.

Надо, в частности, иметь в виду, что сужается при этом возможность для маневра, для корректировки принятых согласованных решений в одностороннем порядке.

Преимущества же заключаются в том, что оба государства с неконвертируемыми валютами стремятся сделать их более устойчивыми, согласовывая показатели бюджета и предельные уровни его дефицита, определяя совместно объемы кредитования за счет ресурсов национальных банков, гармонизируя налоговую политику, не допуская применения дискриминационных цен.

Будет упрощено на основе взаимной согласованности таможенное регулирование. В перспективе заложение единой валюты распространяется и на наше государство. Исчезают связанные с валютной сферой проблемы межгосударственных расчетов.

Правительство считает, что эти меры создают условия для более быстрого и упрощенного объединения капитала через акционерные общества, корпорации.

Стабилизировать экономику и финансы нашего государства гораздо легче совместными усилиями. Тем более что Россия дает этот шанс. Не сделаем этого — будем нести большие издержки, потеряем огромный российский рынок и время. Но еще раз хочу подчеркнуть: до объединения финансовых систем наше государство будет проводить самостоятельные экстренные меры стабилизации, согласовывая ключевые позиции с Россией.

Развитые в экономическом отношении государства и международные финансово-экономические организации считают, что выходить из кризиса, обеспечивая прежде всего финансовую стабильность, значительно проще, быстрее, надежнее. Они разделяют наши подходы к разрешению этих проблем.

Конечно, партнер должен быть надежным. В качестве гаранта определены следующие факторы: самостоятельная жесткая монетарная политика и собственная политическая решимость осуществлять программу структурных преобразований.

Прежде всего либерализацию торговли, экспорта и рационализацию импорта как за счет снятия ограничений, так и отмены налоговых льгот, приватизацию, широкомасштабное акционирование государственной собственности с участием иностранного капитала. В этом случае Беларусь получит внешние льготные финансовые ресурсы как для покрытия дефицита платежного баланса, так и для расчетов за энергоносители.

Обеспечение энергоносителями. Из всех проблем эта в настоящее время является самой острой. Так сложилось объективно, что правительство вынуждено ежедневно заниматься этим вопросом.

Я не буду сейчас докладывать подробно, какая проделана на межправительственном уровне работа по поставкам нефти и газа в республику. Об этом уже неоднократно говорилось. Подчеркну лишь, что в части обеспечения самих поставок в настоящее время проблема, хотя и с трудом, но решена. Это касается и нефти, и газа, а также прямых закупок мазута и бензина. То есть проблема поставок снята, остается проблема платежей.

Так как рыночные отношения в топливно-энергетическом комплексе не заработали в полную силу и почти все поставки осуществляются в централизованном порядке, правительство и Национальный банк вынуждены были взять на себя всю ответственность за расчеты за энергоресурсы с российскими поставщиками.

В то же время непосредственные наши потребители оторваны от поставщиков и не платят за нефть, газ и электроэнергию, поставляемые извне, вовремя и в той валюте, которую требуют поставщики. В данном случае речь идет о российских рублях или долларах.

В ближайшее время правительство примет решение об освобождении государственного валютного займа на эти цели сроком на 6 месяцев.

На зимний период нам необходимо иметь в запасе около 1 млн. тонн мазута /пока имеем 500 тыс. тонн/, получить по меньшей мере 5 млрд. куб. метров природного газа и 3,5 млрд. кВт/ч электроэнергии от других энергосистем. Это обойдется где-то в 600 млн. долларов, или в 750 млрд. российских рублей по нынешнему курсу.

Большая часть этой суммы будет возмещена выручкой от реализации нашей продукции в Россию, а недостающую придется оплачивать за счет валютных ресурсов, если мы не сумеем получить под это российский кредит.

Вместе с тем, вопросы поставки и оплаты энергоресурсов, рост цен на них продолжают оставаться наиболее острыми. Мы рассчитываем, что здесь окажут помощь и некоторые коммерческие структуры, с которыми есть договоренность, что они произведут частичную оплату за нефть и газ в российских рублях с последующим расчетом в белорусской безналичности.

Начали реализовываться довольно тесные формы прямого сотрудничества с российскими нефтяниками и газовиками. Подписано соглашение об акционировании Белтрансгаза с российским Газпромом.

Начался процесс акционирования мозырского завода с объединением "Мегионнефтегаз". Аналогичные проработки ведутся по объединению "Нафтан".

Положение с энергоресурсами оказывает влияние не только на производство. Обвальный рост цен на них постоянно раскручивает маховик инфляции. До 70 процентов инфляции связано с увеличением цен на нефть и газ.

Поэтому после рассмотрения этого вопроса в правительстве приняты следующие конкретные меры.

— Вводятся жесткие нормативы расхода энергоресурсов.

— Определены экономические и финансовые санкции за их перерасход.

— Сокращается производство энергоемкой и материалоемкой продукции, а часть энергоемких производств будет перепрофилирована.

Это позволит сдержать рост себестоимости продукции и снизить среднемесячные темпы инфляции к середине следующего года с 25 до 10—12 процентов.

Обузданию инфляции будет способствовать ускорение проведения реформ.

Необходимая правовая база для этого у нас создана, складываются рыночные инфраструктуры, идет трансформация государственной собственности. Но при этом нужно отметить, что основные законы о приватизации и приватизационных чеках были приняты только летом, а постановление о чеках еще не принято.

К настоящему времени в республике зарегистрировано 28 тысяч малых предприятий, кооперативов и обществ с ограниченной ответственностью. Создано более 240 акционерных обществ и свыше тысячи совместных предприятий с участием иностранного капитала. Функционирует более 2600 фермерских хозяйств. На долю негосударственных форм собственности только в промышленности приходится около 15 процентов общего объема производства.

В целях скорейшего создания конкурентной среды, активизации производства правительство принимает конкретные меры по осуществлению программы приватизации, утвержденной Верховным Советом.

Имеются реальные возможности уже в будущем году не только выйти на уровни приватизации, определенные программой, а это 20 процентов от стоимости основных фондов, но и существенно превысить эту цифру, особенно в части приватизации предприятий сферы услуг.

Более активное проведение аукционов позволит к середине следующего года иметь в этой сфере не менее 50 процентов приватизированных предприятий.

Особый акцент будет сделан правительством на проведение широкомасштабного акционирования государственной собственности с участием иностранного капитала как из ближнего, так и дальнего зарубежья.

Не приватизируя предприятия, не создавая акционерные предприятия с иностранным капиталом, мы не скоро сможем выйти из кризиса.

Наша республика иначе не станет привлекательной для тех, кто собирается широко инвестировать в экономику Беларуси. Мы никогда не сбалансируем торговлю, не сбалансируем финансы.

Конечно, поступать при решении этих вопросов надо взвешенно, но не консервативно.

Кстати, международные финансовые организации оценивают эти главные составляющие экономической политики правительства как приемлемые на данном этапе. Эта позиция с их стороны проявилась на состоявшейся в конце октября текущего года встрече консультативной группы международных финансовых организаций по Беларуси.

Было признано, что Беларусь движется по пути рыночных реформ, однако отстают темпы приватизации. По оценке международных экспертов, если наша республика будет придерживаться избранного курса, то уже начиная с 1995 года возможен прирост производства и это совпадает с оценками правительства.

На этой встрече представители большой группы европейских стран, США и Японии, а также международных финансовых организаций высказались за оказание Беларуси значительной финансовой поддержки. Принципиально решен вопрос, что дополнительно выделенным по линии Международного валютного фонда 98 млн.долларов как первой части кредита на проведение реформ уже в текущем году будет оформлено выделение еще примерно такой же суммы.

Всего к настоящему времени наш внешний долг без долга России составляет 506 млн.долларов США. Таким образом, правительство вполне укладывается в лимит внешнего долга в размере 710 млн.долларов, который определил Верховный Совет.

Я это говорю для того, чтобы еще раз внести ясность: кредиты, которые мы получаем от зарубежных партнеров, нам выгодны. И не надо, как это пытаются некоторые делать, устраивать вокруг этого истерику, что, дескать, мы идем в кабалу, проедаем национальное достояние, а рассчитываться будут наши внуки. Поэтому хотел бы заявить: мы ничего не проедаем. Большинство кредитов являются валюто-окупаемыми, с низкими процентными ставками и даются нам на льготных условиях.

В конце концов надо учитывать, что в международной практике существует такое понятие как кредитная безопасность и политика правительства полностью соответствует ему. Международный валютный фонд и Мировой банк считают, что предельный уровень внешней задолженности не может превышать 50 процентов валового внутреннего продукта. На сегодняшний день у нас этот показатель значительно ниже допустимых пределов.

Стратегия рыночных преобразований потребовала принципиального изменения курса в области промышленной политики.

Правительством разработана специальная Программа структурной перестройки промышленности. Реализация этой программы позволит в ближайшие 5—7 лет реконструировать в первую очередь обрабатывающие отрасли и сделать их продукцию конкурентоспособной.

При этом на государственную поддержку могут рассчитывать только перспективные и жизненно важные отрасли. В качестве таких приоритетных отраслей выделены: станкостроение, электроника, приборостроение, производство компьютеров и оборудования средств связи, фармацевтическая промышленность и промышленность полимерных и конструкционных материалов. Для них предусматривается более благоприятный налоговый и кредитный режим.

В течение 1994 года развернутся работы по всем ключевым проектам структурной перестройки. В их числе по таким крупным межотраслевым проектам, как "Белэлектроника", "Компьютер", "Телевидение", созданию и постановке на производство металлообрабатывающих станков, реализующих принципы новых технологий, разработке и освоению выпуска новых конструкционных материалов, лекарственных и диагностических препаратов.

С учетом выделенных приоритетов конверсия оборонного комплекса в 1994 году будет осуществляться в направлении переориентации промышленности на ускоренное освоение и расширение выпуска товаров и услуг, систем и технологий гражданского назначения. Это позволит не только сохранить научно-производственный потенциал этих предприятий, но и создать необходимую базу для внедрения современных информационных технологий в машиностроении и других секторах экономики.

Мы здесь имеем в виду не только перепрофилирование военного производства, но и необходимость ускоренного развития сферы услуг, которая в силу своей экономической специфики может довольно быстро стать источником дополнительных инвестиций. С этой же целью более широко будут использоваться новые экономические структуры негосударственного сектора.

В предстоящем году начнется реализация и ряда проектов, ориентированных на насыщение внутреннего потребительского рынка, развитие импортозамещающих производств и производственной инфраструктуры. Наиболее крупные из них — строительство комплексов глубокой переработки нефти по технологиям западных фирм с привлечением иностранных кредитов, создание и постановка на производство дизельных двигателей многоцелевого назначения и ряд других.

Меры по стимулированию инвестиционной деятельности предприятий и расширению их экспортных возможностей предполагается дополнить активными действиями в области реформирования предприятий государственного сектора, чтобы обеспечить их адаптацию к условиям рынка, повышение заинтересованности и ответственности за результаты работы. Речь, в частности, идет о коммерциализации крупных промышленных предприятий, которая предусматривает их преобразование в государственные акционерные компании рыночного типа.

Наша промышленность, кроме химической и нефтехимической, где причины трудностей известны, начинает постепенно преодолевать болезненное состояние, связанное с вынужденной ломкой ранее сложившихся производств и структур, и приспосабливаться к правилам и требованиям рыночной экономики. Не всем это удается в одинаковой степени и для этого имеются достаточно объективные причины.

Здесь правительство видит свою задачу, чтобы поддержать их, помочь преодолеть такое состояние. И это не только касается конверсируемых предприятий. Немалые трудности переживают отрасли инвестиционного назначения, которые напрямую связаны с возможностями традиционных потребителей их продукции. Это прежде всего относится к станкостроению, тяжелому машиностроению, производству строительных конструкций.

Очень важно помочь этим отраслям пережить трудное время, совершенно очевидно, что через год-два инвестиционная активность возрастет и спрос на их продукцию при соответствующем повышении ее конкурентоспособности несомненно поднимется.

В этих целях правительство и в дальнейшем будет изыскивать средства бюджета и кредита. Это вовсе не значит, что государственная поддержка распространится на всех.

Банкротов финансировать больше не будем. Время для адаптации было, и об этом мы предупреждали руководителей, со многими по этим причинам пришлось расстаться. Помощь будет осуществляться только тем, кто работает смело и эффективно, кто на основе серьезного маркетинга осуществляет глубокую перестройку производства на выпуск пользующейся спросом на мировом рынке продукции.

Наша позиция, чтобы направлять государственные финансовые ресурсы под конкретные программы и бизнес-планы. Огульный подход мы категорически отвергаем.

Обеспечение продовольствием, проблемы села. Осуществляя экономическую реформу, правительство уделяет особое внимание развитию агропромышленного комплекса, в котором накопилось немало острых проблем, вызванных общим экономическим кризисом. О многих из них говорили депутаты. Это проблема цен и платежей, снабжения энергоресурсами и материально-техническими средствами.

Как бы ни было сложно и трудно, правительство принимало меры по компенсации дополнительных затрат, вызванных либерализацией цен в промышленности, стихийными бедствиями. За истекший период агропромышленному комплексу выделено из бюджета и внебюджетного фонда регулирования розничных цен 460 млрд.рублей, что составляет четверть всех республиканских расходов, и свыше 700 млрд.рублей кредитов.

Это три четверти централизованных кредитных ресурсов, направленных в народное хозяйство. Решен, правда с опозданием, вопрос расчетов за реализованную продукцию.

Несмотря на мрачные прогнозы наших оппонентов о срыве сева, уборки, все сельскохозяйственные работы, хотя и с громадным трудом, были обеспечены и финансами, и ресурсами. Это в немалой степени помогло труженикам села вырастить и убрать неплохой урожай. Меняется положение к лучшему и в животноводстве.

Проделанная работа и ее результаты дают основания заявить, что поставка основных видов продовольствия на внутренний рынок нынешней зимой не снизится.

Вместе с тем мы не упрощаем ситуацию. Многие хозяйства находятся в труднейшем финансовом положении. Замедлилось обновление основных фондов. Крайне усложнилось содержание социальной сферы.

Поскольку в рыночных условиях основным источником расширенного производства является прибыль, правительство будет последовательно осуществлять курс на переход к свободным закупочным ценам на всю сельскохозяйственную продукцию, что позволит приблизиться к паритету цен между промышленностью и сельским хозяйством.

Конечно, это затронет и розничные цены. Названные меры диктуются не только нашими внутренними условиями. Когда в соседних государствах цены на продовольствие отпущены, а границы "прозрачны", мы не можем действовать иначе.

Будет продолжена и бюджетная поддержка агропромышленного комплекса. В проекте бюджета на эти цели предусмотрено около 2,5 триллиона рублей,или 24 процента от его расходной части. Эти средства будут направляться на реализацию целевых республиканских программ "Зерно", "Сахар", "Растительное масло", финансирование аграрной науки, строительство наиболее важных объектов.

Для выплаты надбавок к закупочным ценам предусматривается 200 млрд.рублей. Однако мы коренным образом меняем порядок их выплат. Они пойдут непосредственно поставщикам продукции, минуя многоступенчатую бюрократическую систему от министерства до района.

Для снижения финансового бремени колхозов и совхозов по содержанию социальной сферы будет продолжена работа по передаче ее на баланс местных Советов. Сейчас прорабатываются связанные с этим вопросы финансирования.

Понимая, что проведение аграрной реформы является делом огромной политической и социальной важности, хотел бы еще раз напомнить точку зрения правительства. Мы ни в коем случае не поставим под удар обеспечение населения продовольствием в угоду чьих-то стремлений к поспешности, ломке, нагнетанию страстей. Все должно идти в рамках закона и здравого смысла.

В соответствии с законом о собственности на землю правительством приняты необходимые нормативные акты, которые позволяют 2,5 млн. семей реализовать свое право получения земли в частную собственность.

Однако сегодня и в ближайшем будущем основную нагрузку в производстве сельскохозяйственной продукции несут и будут нести коллективные хозяйства. Поэтому методы их преобразования будут взвешенными, четко выверенными и ненасильственными. Правительство продолжит линию на реформирование отношений собственности, на активную поддержку фермерских хозяйств, создание акционерных предприятий, добиваясь превращения их в конкурентоспособный сектор сельского хозяйства.

Социальная политика. Правительство и в дальнейшем будет использовать те механизмы социальной политики, которые позволяют смягчить тяготы для населения.

Поскольку пока не удалось остановить рост цен на продукты, которые составляют основной рацион питания, не говоря уже о ценах на промышленные товары, мы пришли к твердому убеждению о необходимости коренного пересмотра наших подходов.

Заканчивается отработка системы адресной помощи со стороны государства. Смысл ее состоит в том, чтобы она дошла прежде всего до тех, кто в ней действительно остро нуждается, а не размывалась бы всем понемногу.

Надо, очевидно, упорядочить систему льгот. Ведь, смотрите, что получается. В настоящее время общие расходы на льготы по проезду, жилищно-коммунальным услугам, услугам связи, приобретению медикаментов, топлива, оздоровлению и другие составляют в действующих ценах в расчете на год более 100 млрд.рублей, то есть почти равны месячной сумме выплат пенсий и пособий из фонда социальной защиты. Наша позиция здесь такова: государственные льготы должны получать только социально незащищенные граждане.

Предметом особой заботы правительства по-прежнему будет чернобыльская проблема.

Несмотря на предлагаемое уменьшение в следующем году ставки чернобыльского налога, расходы на эти цели составят 1,5 триллиона рублей, или увеличиваются в сопоставимых условиях в 4 раза,в то время, как доходы бюджета возрастут в 3,6 раза.

Что касается экономически активной части населения, то главным источником ее благосостояния, безусловно, должна быть оплата труда, поставленная в прямую зависимость от производственного вклада работников. К сожалению, здесь у нас, если говорить о материальном производстве, контроль над уровнем оплаты труда со стороны государства фактически утрачен.

Совершенно очевидно, что наращивание заработной платы, не подкрепленное увеличением производства продукции, не увязанное с производительностью, подрывает нашу экономику, является мощным катализатором инфляционных процессов, ведет к дальнейшему спаду уровня жизни населения.

Ведь пустые деньги, не обеспеченные товарной массой, ничего не дают, они только еще больше обесцениваются.

Правительство уверено, что этому нужно положить конец. Мы вновь предлагаем Верховному Совету сделать единую тарифную сетку оплаты труда обязательным, а не просто рекомендательным документом.

Надо также наделить Комитет по труду и социальной защите населения правами ограничивать на государственных предприятиях экономически неоправданный прирост средств, направляемых на оплату труда, а быть может,и ввести прогрессивный налог на заработную плату, превышающую нормируемую величину.

Все это явится серьезной мерой антикризисного характера.

Одним из важнейших направлений всей нашей социальной политики было и остается решение жилищной проблемы. Но сама эта политика претерпела существенные изменения. С возникновением рынка жилья, с появлением у многих граждан возможностей строить собственное жилье и с ограничением таких возможностей у государства острие заботы государства в обеспечении жильем направлено на семьи, имеющие невысокие доходы,и на то, чтобы способствовать через систему льготных кредитов строительству собственного жилья.

В связи с этим, хотя структура жилищного строительства существенно поменялась в пользу индивидуального сектора, в целом темпы жилищного строительства не снижаются. За 10 месяцев построено жилья больше, чем в прошлом году. Правительство сохранит этот курс и в дальнейшем.

Уважаемые народные депутаты!

Доложенная вам система антикризисных мер, которые правительство намерено твердо осуществлять, положена в основу Экономической программы и бюджета на будущий год, внесенных в Верховный Совет.

И еще. Мы имеем предложения по глубокой реформе Совета Министров и его аппарата. Доложено об этом Верховному Совету будет отдельно при рассмотрении кадровых вопросов.

Реализация этих мер позволит затормозить темпы спада производства. Мы рассчитываем, что валовой внутренний продукт, национальный доход и объем промышленного производства снизятся на 4—5 процентов. Это почти в три раза меньше, чем в текущем году.

А в сельском хозяйстве реально можно выйти на прирост продукции в пределах полутора-двух процентов.

В этих же пределах определяется рост производства товаров народного потребления.

В совокупности со снижением уровня инфляции примерно в два раза это позволит не увеличивать разрыв между ростом денежных доходов и предполагаемым ростом индекса потребительских цен.

Если нам это удастся сделать, не превысив уровень дефицита бюджета, то можно будет считать, что самый трудный период реформ мы сможем пройти с наименьшими издержками.

Наша экономика и наше общество обладают далеко неисчерпанным потенциалом. Они имеют возможности выйти из того тяжелого положения, в котором сегодня находятся.

И наша с вами задача сделать так, работать таким образом, чтобы этот потенциал был максимально использован в интересах нашего государства.

Необходима ускоренная реконструкция всего народного хозяйства Беларуси

Выступление председателя Национального банка Республики Беларусь С. А. Богданкевича на сессии Верховного Совета

Уважаемый Председатель Верховного Совета,
уважаемые народные депутаты.

Прослушав доклады, с удовлетворением констатирую, что главные направления и средства выхода из кризиса обоим докладчикам видятся на путях ускоренной структурной перестройки, реформирования собственности и механизмов управления экономики, приватизации, акционирования, проведения взвешенной финансовой и денежно-кредитной политики, полного перехода к выделению средств на рыночной, аукционной основе, отказа от практики льготирования целых отраслей, признания суверенных денежных систем, создания стабилизационного фонда. В докладе Председателя Верховного Совета С.С.Шушкевича есть немало того, что следует нам взять для углубления реформистской, рыночной направленности программы Совета Министров и Национального банка. В этом направлении и я хотел бы высказать некоторые соображения.

Основные направления денежно-кредитной политики Республики Беларусь на 1993 год по предложению Национального банка и правительства Республики Беларусь утверждены Верховным Советом в июле с.г. Я смею утверждать, и это подтверждается фактами, что основные направления в главном обеспечиваются на практике.

Итак, какие цели были поставлены и что сделано для их достижения.

1. Ставилась задача ограничить монетарные факторы инфляции, предотвратить гиперинфляцию путем неуклонного сокращения темпов роста кредитов и денежной массы в обращении.

Фактически среднемесячный прирост кредитов в 1992 г. составлял 27,7%, в 1-ом полугодии с.г. — 17%, в июле —сентябре — 8,8%. Налицо сокращение темпов роста кредитов и денежной массы в среднем за месяц более чем в 3 раза. Это позволило предотвратить гиперинфляцию, однако в силу действия других, немонетарных факторов не привело к снижению темпов инфляции. Об этих факторах я скажу позже.

2. Ставилась задача обеспечить кредитную поддержку приоритетных направлений развития экономики, АПК, а также профинансировать дефицит государственного бюджета.

За 9 месяцев с.г. Национальный банк выделил для кредитования народного хозяйства 632 млрд. руб., из них 75% направлено на поддержку АПК. Для пополнения собственных оборотных средств предприятий выделено 235 млрд. руб., на закупку зерна 134 млрд. руб., другого продовольствия — 76 млрд. руб., энергоносителей — 41 млрд. рублей, на инвестиции, включая жилищное строительство, — 120 млрд. руб. Кроме того, за счет остатков вкладов населения в Сбербанке в ноябре дополнительно выделено 40 млрд. руб.

Помимо того, выделено кредитов правительству и местным органам власти в сумме 339 млрд. руб. или почти 35% от всех кредитных активов Национального банка.

За счет созданного инвестиционного фонда обеспечено в гарантированном порядке выделение централизованных ресурсов на общественно-значимые мероприятия и объекты со сроком окупаемости 3—4 года с момента начала их инвестирования.

3. Намечалось повысить учетную ставку Национального банка до уровня ставки кредитных аукционов. В настоящее время она установлена на уровне 210% годовых, что соответствует учетной ставке, установленной Центральным банком Российской Федерации. В то же время по кредитным ресурсам для поддержания приоритетных программ и объектов, на жилищное строительство, на кредитование фермерских хозяйств сохранены до конца года льготные учетные ставки.

4. Намечалось и осуществлено установление официальных курсов иностранных валют на рыночной основе.

5. Намечалось и осуществлено проведение расчетов внутри Республики Беларусь в 3—5-дневные сроки. Установлены штрафные санкции за нарушение этих сроков.

6. Заканчивается переход на расчеты с субъектами хозяйствования других государств через прямые корреспондентские счета коммерческих банков, вместо счетов Национального банка, что значительно ускорило расчеты со странами СНГ, хотя проблема ускорения прохождения документооборота далеко не разрешена. Совместно с Центральным банком Российской Федерации и западными инвесторами разрабатывается проект "Банкир", направленный на резкое сокращение сроков расчетов между Российской Федерацией и Беларусью, а также другими государствами СНГ.

7. Продолжалась работа в области формирования нормативно-юридической базы, регулирующей денежное обращение, валютные, кредитные, платежные и расчетные отношения. Здесь все еще непочатый край работы. Внедряются новые правила регулирования деятельности банков в сфере платежеспособности, ликвидности и крупных рисков, приближенные к стандартам ЕЭС.

Однако очевидно, что Верховный Совет Республики Беларусь обеспокоен не столько ходом выполнения утвержденных основных направлений денежно-кредитной политики на 1993 год (которые выполняются), сколько **глубоким экономическим кризисом, наиболее остро проявившимся в финансово-кредитной сфере.**

Сегодня у всех на виду трудности в осуществлении платежей между хозяйствующими субъектами как внутри республики, так и в рамках государств СНГ, быстрое падение обменного курса не только по отношению к твердым валютам, но и к российскому рублю, а также почти неуправляемый рост оптовых и розничных цен.

Основная причина сложившейся ситуации в экономике кроется в структуре народного хозяйства республики. Наличие большого числа энерго- и материалоемких производств, в том числе предприятий военно-промышленного комплекса, продукция которых была ориентирована на внутренний рынок бывшего государства, поставила нас в зависимость как от цен на привозные ресурсы, так и от способности наших производителей выгодно реализовать свою продукцию за пределами республики.

Безусловно, необходима ускоренная реконструкция всего народного хозяйства Беларуси, быстрейший перевод всей экономики на рыночные рельсы.

В этом плане прежде всего позвольте **коснуться проблемы расчетов со странами СНГ.** Главные наши хозяйственные партнеры, а это Российская Федерация, Украина и Казахстан, находятся в глубоком платежном кризисе. К примеру, неплатежи субъектов хозяйствования внутри Российской Федерации превысили 15 триллионов рублей. В этих условиях поставка неплатежеспособным покупателям из этих государств белорусскими предприятиями товаров превращается в их дотирование с нашей стороны. Однако отгрузки без гарантии оплаты продолжаются. Размеры дебиторской задолженности в нашу пользу постоянно возрастают и на 1 октября составили: по Российской Федерации — 22,3 млрд. руб., по Украине — 59,9 млрд. руб.

Другие государства — прежде всего Азербайджан, Таджикистан, Узбекистан, Украина, а также Грузия — из-за дефицита их платежных балансов с Республикой Беларусь не имеют ни белорусских, ни российских рублей.

С другой стороны, Беларусь имеет крупное отрицательное сальдо в торговле с Российской Федерацией и Казахстаном. Крайне сложно решить проблему расчетов с Российской Федерацией за энергоносители, однако решать ее надо незамедлительно. Как известно, на 1 июля с.г. Беларусь переоформила свои ранее полученные платежные кредиты в беспроцентный межгосударственный долг с погашением с 2000 года в течение 8 лет на сумму, эквивалентную 384 млн. долл. США. Во втором полугодии с.г. на оплату энергоносителей использована часть кредита МВФ и РФ. Однако с учетом вновь образовавшейся задолженности за уже поставленные газ, мазут и электроэнергию до конца текущего года нам дополнительно необходимо изыскать внешнее финансирование порядка 400 млрд. российских рублей, что эквивалентно 330 млн. долл. США.

Каковы причины такого положения?

Дефицит платежного баланса с Российской Федерацией вызван главным образом из-за неодинаковых цен на базовые для аналогичных белорусских и российских предприятий сырье и энергоносители: для наших предприятий эти цены от 2 до 5 раз выше.

Кроме того, резкий, на газ — в 23 раза, мазут — в 5 раз (за период с начала года), рост цен крайне неблагоприятно сказался на нашем платежном балансе.

Республика не располагает реальными шансами изыскать внешнее финансирование в указанных выше размерах. Максимум, что мы можем получить до конца года, это 50% от требуемой суммы. В этих условиях, считает Национальный банк, необходимо незамедлительно пойти на осуществление **в комплексе ряда административных и экономических мер, направленных на существенное сокращение энергопотребления. Это прежде всего сокращение либо полная остановка отдельных наиболее энергоемких производств и значительное удорожание** внутренних цен на электроэнергию, газ, теплоснабжение, топливо (что приведет к сокращению энергопотребления).

Наряду с этим необходимо всячески поощрять экспорт в Российскую Федерацию, стимулируя его валютным курсом и снижением налогов; ужесточить контроль за недопущение вывоза капитала в РФ.

Важно понимать, что объединение денежных систем на базе российского рубля целесообразно лишь в условиях общей таможенной территории, то есть отказа от экспортно-импортных тарифов и налогов, установления равновеликих рыночных цен на базовую продукцию, отказа от дотирования со стороны государств своих субъектов хозяйствования. При недостижении этих условий объединение денежных систем способно нанести существенный вред нашей экономике.

Тем более что разъединение экономик государств — членов СНГ зашло слишком далеко, и Россия в качестве предварительного условия предложила не только унификацию законодательства, но и достижение определенного уровня рыночных преобразований.

Для иллюстрации расхождений только в кредитно-финансовой сфере можно привести следующие данные на 1.10.93 г.

За 9 месяцев совокупная денежная масса в России выросла в 3,6 раза, Беларуси — в 5,1; банкнотная эмиссия — в 5 и 10,3 раза; кредитные вложения в экономику — в 3,8 и 4,7 раза; кредиты правительству и местным органам власти, включая внутренний госдолг, — в 2,8 и 4,6 раза соответственно.

Естественно, Россия в этих условиях предпочитает не проявлять поспешности и предлагает республикам в качестве промежуточной меры ввести временные национальные денежные единицы и установить их реальный вес по отношению к российскому рублю.

Анализ шагов, предпринимаемых правительством России в валютно-денежной политике, и, в частности, выставление на недавних переговорах с Казахстаном, Арменией и Узбекистаном неприемлемо жестких требований по механизму объединения денежных систем и обеспечению наличными денежными знаками образца 1993 года свидетельствует, что Российская Федерация не склонна к быстрому введению общей денежной единицы в рамках государств, подписавших соглашение о практических мерах по созданию рублевой зоны нового типа. В этих условиях дальнейшее отрицание факта разделения денежных систем и непризнание белорусского рубля в качестве единственного законного платежного средства на территории Республики Беларусь является препятствием к проведению самостоятельной экономической политики, установлению реального обменного курса белорусской денежной единицы к иностранным валютам и привлечению внешних займов для финансирования дефицита платежного баланса на рыночной основе.

Признавая в соответствии с Законом Республики Беларусь "О Национальном банке Республики Беларусь" свою ответственность за состояние денежной системы республики, Национальный банк настоятельно рекомендует дать нам "зеленый свет" по решению этой проблемы.

(Окончание на 4-й стр.)

Необходима ускоренная реконструкция всего народного хозяйства Беларуси

(Окончание. Начало на 3-й стр.)

Мы полагаем, что органам государственного управления и регулирования необходимо сосредоточить свои усилия на создании механизмов финансового самообеспечения, саморегуляции, хозрасчетно-коммерческой деятельности всех субъектов хозяйствования, а также переподготовке ведущих специалистов и руководящих кадров. Приходится констатировать, что таких механизмов у нас еще нет, а малограмотных руководителей в области рыночной экономики имеется с избытком. Подтверждение тому многочисленные письма в Национальный банк, к правительству и в Верховный Совет. Недавно было опубликовано в печати обращение руководителей льнозаводов республики под впечатляющим заголовком: "Не дайте погибнуть льну". Покажите мне человека, который бы хотел гибели этого поистине неоценимого богатства нашей республики? Но что предлагают эти руководители? Чего хотят? Они, жалуются, что цены на одну треть покрывают их затраты и требуют от Нацбанка выделить ... кредиты для покрытия убытков. Теперь уже у меня возникает вопрос: как может хозяйственник, который работает себе в убыток, выдвигать такие требования, не понимать азов рыночной экономики?

Путь решения проблемы льна — это механизм финансового самообеспечения, предусматривающий покрытие всех издержек за счет цены. Много ее надо, чтобы в экономике не бывает. И выход довольно простой. Дело в том, что **для производителей льна, т.е. колхозов и совхозов, рентабельность льна высокая**. Так почему бы производителям и перерабатывающим льна не объединиться, создать "общую копилку", выработать механизм самофинансирования. Так нет же, требуют дать им пустых кредитов и тогда они будут жить...

Кстати, того же требуют руководители предприятий станкостроения. Представляете, это то самое станкостроение, которое еще недавно имело для покрытия своих оборотных активов, остатков сырья, материалов, незавершенки 100 процентов оборотных средств.

Сто процентов капитал! И где же он сегодня? Хозяйственники по принципу: день прожили и ладно, а в результате прожили свои деньги, свой капитал. Средства же за реализацию продукции не оставляли у себя и оказались у разбитого корыта. И вот заявляют: надо укрепить Национальный банк хозяйственным руководителем. Вероятно, имеется в виду, что тогда станкостроительные предприятия будут больше печатать пустых денег, выдавать кредиты, покрывать ими все нужды станкостроения, а сами станкостроители, не напрягая извилин, будут жить припеваючи?!

Мое убеждение твердое: вместе с хозяйственниками нам надо прекратить латание дыр, давать кредиты то колхозам, то станкостроению... Повторюсь: надо создавать механизм финансового самообеспечения. Нам стоило присоединиться к выработке такого механизма, при котором все издержки должны покрываться за счет выручки. Если же производство неэффективно, то оно должно реформироваться, переходить в новые руки и трансформироваться в новые формы собственности. Надо же наконец-то усвоить, что банк — не собес, а кредиты — не пособие и ни в коем случае не плата за неумение работать.

Создание эффективных механизмов самофинансирования экономики — проблема номер один. Ведь за этим стоят правильное отражение себестоимости, рентабельности, восстановление оборотного капитала... Без этого созданы только видимость нормального функционирования производства и экономики.

Несбалансированность торгового оборота с Россией привела, особенно в последние 2—3 месяца, к тому, что спрос на российские рубли значительно превышает их предложение в республике и обменный курс белорусского рубля начал неуклонно падать. На последних торгах Межбанковской валютной биржи, например, спрос превысил предложение в 10 раз. Крайне отрицательное влияние на курс белорусского рубля оказывает и искусственное сужение нормального товарообмена с Россией. Значительная часть нашей продукции, которая пользуется спросом на российском рынке, поставляется в рамках межгосударственного бартера в обмен на российские энергоносители и сырье (до 80% всего товарооборота) и тем самым сокращается объем купли-продажи за деньги. Поэтому фактически обменный курс белорусского рубля по отношению к российскому определяется только пятой частью всего товарооборота, где спрос и предложение российской валюты далеко не уравновешены. Если же учесть еще и те деньги, которые "оседают" на счетах наших предприятий в России и не предъявляются к продаже на валютном рынке, то значение этого фактора в снижении обменного курса белорусского рубля становится более понятным.

Было бы, однако, ошибочным утверждать, что инфляция питается исключительно за счет внешнего фактора. Значительный "вклад" в этот процесс вносит наша внутренняя политика, проводимая по структурной перестройке народного хозяйства, финансовая поддержка малоэффективных и убыточных производств. Причем главным генератором инфляции по-прежнему остается агропромышленный комплекс. Именно на его нужды ушло более 70% всех кредитных ресурсов.

Именно эмиссия кредитных денег, особенно, еще раз подчеркиваю, для поддержки малоэффективных производств, в значительной степени стимулировала и рост денежных доходов населения, который в отдельные периоды даже опережал рост розничных цен. Если взять январь—сентябрь 1993 года по сравнению с аналогичным периодом 1992 года, то оказывается, что денежные доходы населения увеличились в 11,6 раза, а индекс розничных цен только в 10,8 раза. Причем выплаты населению в виде пенсий и различного рода пособий за этот же период увеличились даже в 17 раз. И это при том, что объем промышленного производства одновременно сократился почти на 15%, а производительность труда в промышленности на 11%.

В конечном итоге мы получили денежную массу, равную 2,3 триллиона рублей, в том числе прирост наличных денег в обращении более чем в 18 раз, и сегодня на руках у населения находится около 615 млрд. рублей (из них 386 млрд., или почти 2/3, в кошельках).

Это не только подстегивает рост розничных цен, но и провоцирует так называемые "инфляционные ожидания", под воздействием которых население предпочитает не делать вклады в банковскую систему, а **переводит сбережения в твердую валюту**, что подпитывает ажиотажный спрос на нее и стимулирует еще большее обесценение белорусского рубля. Тем более что производство товаров народного потребления за этот же период тоже несколько сократилось (на 2,1%).

Кредитная накачка экономики за счет централизованных ресурсов имеет еще одно отрицательное последствие, которого обычно не замечают. В условиях, когда сохраняется монополизм отдельных производств и предприятий, эти льготные кредиты через систему неконкурентного ценообразования быстро перетекают на счета монополистов и обеспечивают именно им безбедное существование.

В целом можно констатировать, что умеренно жесткая денежно-кредитная политика Беларуси в совокупности с межгосударственным бартером, на необходимости которых настаивали Верховный Совет и правительство, действительно позволили избежать банкротства убыточных и малоэффективных производств и сохранить рабочие места, но "обеспечили" республике взамен в этом году ежемесячную инфляцию в среднем около 28% (оптовые цены — 29,6% и розничные — 26,9%), что примерно в 1,5 раза выше, чем в России.

В результате обменный курс белорусского рубля по отношению к доллару снизился с 528 рублей за доллар в начале января 1993 года до 5305 рублей в начале ноября, а соотношение между ним и российским рублем до 4,0:1. И хотя это падение курса белорусского рубля не ведет к автоматическому росту внутренних цен и заработной платы, однако оно способно оказать очень серьезное влияние на экономическое положение многих предприятий и затруднить процесс даже простого воспроизводства в республике, не говоря уже о его расширении на новой технологической основе.

Некоторые выводы

Анализ экономического положения республики и процессов в экономике государств СНГ, особенно в России, показывает, что надежды на восстановление прежних хозяйственных связей себя не оправдали. Формирование новых рыночных механизмов нельзя уложить в рамки ранее существовавшего разделения труда по регионам бывшего огромного государства, поскольку в большинстве своем они были малоэффективными и не ориентированными на удовлетворение потребительского спроса.

В этих условиях применение монетарных методов, которыми располагает Национальный банк, недостаточно для стабилизации финансово-кредитной сферы и преодоления инфляционных явлений в экономике. В первую очередь, как я уже отмечал, необходимы глубокие структурные изменения в нашем хозяйстве, особенно в промышленности и сельском хозяйстве. Они должны стать менее энергоемкими и более гибко реагировать на изменение рыночной конъюнктуры. Следует также позаботиться о создании соответствующих механизмов финансового саморегулирования, основанных на коммерциализации и приватизации государственного сектора.

По сути, мы находимся сегодня на пороге, за которым потребуется введение чрезвычайных мер в экономике. Чтобы избежать их, на наш взгляд, сегодня в финансово-кредитной сфере необходимо сделать следующее.

Главное. Добиться сбалансированности платежного баланса республики на здоровой рыночной основе. Это возможно, если:

1. Решить на ближайшие 2—3 года проблему внешнего финансирования дефицита платежного баланса. Хотя бы в части платежей за энергоносители, ввозимые из-за пределов республики.

2. Сконцентрировать в одном месте — Национальном банке все государственные резервы в твердой валюте, включая кредиты от международных организаций, с условием, что все остальные государственные учреждения и частные фирмы будут покупать валюту по рыночному курсу с зачислением рублевого эквивалента в государственный бюджет. Это позволит более экономно и рационально использовать валютные средства, поскольку уже в ближайшее время мы можем превысить безопасные пределы внешней задолженности.

3. Будет принято решение о 100-процентной обязательной продаже выручки от экспорта в государства бывшего СССР через Межбанковскую валютную биржу. Цель этого шага — установить реальные обменные курсы национальных денежных единиц по отношению к белорусскому рублю и стимулировать развитие хозяйственных связей в выгодных для республики направлениях.

4. Существенно сократить или ликвидировать межгосударственный бартер как **серьезное препятствие, искажающее реальный товарооборот** между республиками в денежном выражении, особенно с Россией, и не способствующее установлению истинного соотношения между российским и белорусским рублем.

Следующее. Проведение взвешенной политики цен и доходов, включая доходы и расходы населения, предприятий и правительства.

Такая политика предполагает:

1. Прекращение прямого и скрытого дотирования малоэффективных и убыточных производств за счет средств государственного бюджета и централизованных льготных кредитов. Это ничего не дает экономике, кроме проедания основных и оборотных средств, дополнительного энергопотребления и создания иллюзии занятости населения.

2. Финансирование на рыночной основе дефицита государственного бюджета, в первую очередь за счет выпуска краткосрочных казначейских обязательств (облигаций), распространяемых среди юридических и физических лиц республики.

3. Полную либерализацию цен с целью добиться наконец реального рыночного соотношения между ними и **выявить действительно убыточные предприятия**, а также круг граждан, нуждающихся в социальной защите со стороны государства. После этого можно приступить к подготовке мероприятий по замораживанию цен и доходов.

4. Внесение коррективов в налоговое законодательство с целью создания для нормально работающих предприятий возможностей по самофинансированию, т.е. не изымать в государственный бюджет средства, необходимые им для обновления основного капитала и прироста оборотных средств.

Последнее. В полном объеме запустить механизм валютного регулирования, включая:

1. Признание на переходный период белорусского рубля (расчетных билетов) в качестве единственного законного платежного средства и запрещение использования в республике в наличных и безналичных расчетах любой иностранной валюты (кроме внешнеэкономических операций).

2. Определение обменного курса белорусского рубля по отношению ко всем остальным валютам исключительно по результатам торговли ими на валютном рынке (Межбанковской валютной бирже), где наиболее полно можно учесть спрос и предложение каждой конкретной валюты, включая интервенцию за счет резервов Национального банка.

3. Государственное регулирование экспортно-импортных операций посредством применения в полном объеме таможенных тарифов и пошлин. Цель — стимулировать ввоз в республику наиболее необходимых ей товаров (не водки и шоколада) и максимально облегчить вывоз всего, что имеется в избытке.

4. Развертывание в республике широкой сети обменных пунктов наличной валюты, чтобы каждый гражданин или юридическое лицо могли свободно и в любое время продать или купить необходимую им валюту на законном основании.

Если Верховный Совет проявит соответствующую волю, а правительство займет конструктивную позицию по отношению к этим предложениям Национального банка в денежной сфере, то основные прогнозные параметры финансово-кредитной сферы в 1994 году могут быть выдержаны в следующих пределах.

Общий прирост среднегодовых цен в 2,9 раза, а среднемесячные темпы роста не превысят 9,0%. Совокупная денежная масса достигнет 4,76 триллиона рублей и увеличится за год не более чем в 1,6 раза.

Для выхода на эти параметры валовые активы Национального банка могут быть увеличены по сравнению с 1993 годом в 1,7 раза и на конец 1994 года составят 2,716 триллиона рублей. Внутренние валовые активы увеличатся за год в 2,0 раза и достигнут 2,5 триллиона рублей.

Во внутренних активах Национального банка может быть повышен удельный вес кредитов правительству с 38% в 1993 году до 64% в 1994 году. В денежном выражении их объем увеличится в 2,8 раза. В результате общая кредитная задолженность правительства к концу 1994 года достигнет 1,6 триллиона рублей.

Кредиты коммерческим банкам могут быть увеличены в 1,3 раза и к исходу 1994 года достигнут уровня в 900 млрд. рублей.

В целом валовые активы банковской системы возрастут за год в 1,4 раза и составят на конец 1994 года 6,03 триллиона рублей.

Выход на эти параметры в денежно-кредитных отношениях станет возможным при осуществлении всей системы мер по реформированию экономики, изложенных в докладах Председателя Верховного Совета С.Шушкевича и Председателя Совета Министров В.Кебича.

Праграма тэлеперадач

Субота, 13 лістапада

Беларускае тэлебачанне

8.00. Раніца рэспублікі.
8.10. Пад купалам Сусвету.
8.25. "Шчыра Ваш..." Маст.фільм.
10.00. Паказвае Віцебск. Мастацка-публіцыстычная праграма.
11.00. Тыдзень планеты.
11.15. Шашачны клуб.
11.45. Урокі здароўя.
12.10. Незвычайны кірмаш. Праблемы працаўладкавання.
12.40. "Мой маленькі поні". 3-я серыя.
13.05. Хрысціянская праграма.
13.40. Гандбол. СКА (Мінск) — ДЫА (Рыга).
14.20. Кампазітары Беларусі. Сустрэча з А.В.Багатыровым.
15.00. "Музыка шкла". Кінанарыс.
15.10. Тэлебом. Гала-канцэрт пераможцаў шоу-конкурсу ў Мазыры. Частка 2-я.
16.15. Спартыўны стыль. Веласпорт.
16.45. Запрашаем на вячоркі. Абрад "Радзіны" в.Хочань Жыткавіцкага раёна.
17.40. Паміж намі, жанчынамі...
18.40. "Залаты рынг". Шоу-праграма.
19.40. "Нов і К"-топ-10.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.35. Пад купалам Сусвету.
21.50. Маст. фільм "8 1/2" (Італія).
00.05. Міс "Мадэль Беларусі". Прэзентацыя першага беларускага конкурсу.

Канал "Астанкіна"

6.00. Навіны.
6.25. Ранішняя гімнастыка.
6.35. Прэс-экспрэс.
6.45. Суботняя раніца дзелавога чалавека.
7.30. Спорт-шанц.
8.00. "Марафон-15" прадстаўляе: "Покліч джунгляў".
8.30. Тэлерадыёкампанія "Мір".
9.55. Авіякасмічны салон.
10.10. Сола.
10.30. Азбука ўласніка.
10.40. Музычны кіёск.
11.10. Твары ўлады.
11.25. Кніжны двор.
12.05. Маст. фільм "Раскол". 4-я і 5-я серыі.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.20. "Пэпі Доўгаяпанчоха". 9-я серыя.
14.45. Грошы і палітыка.
15.15. Чырвоны квадрат.
16.00. Спорт і мастацтва. Лапландыя ў гольф-клубе.
16.50. Хакей. "Крылы Саветаў" — ЦСКА.
18.45. Маст. фільм "Стынгрэй". 4-я серыя.
19.40. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. Маст. фільм "Касмічны паляўнічы" (Канада).
22.20. "Каханне з першага погляду".
23.00. Навіны.
23.25. Студыя "Рэзананс" прадстаўляе.
23.45. Спявае Пол Макартні.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.30. Студыя "Рост".
8.00. Формула-730.
8.30. Непазнаны Сусвет.
9.00. Пілігрым.
9.45. Казырная дама.
10.15. Публіцыстычная праграма "45".
11.00. "Па галоўнай вуліцы з аркестрам". Маст. фільм.
12.30. Тэлеэрудыт.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
13.20. Тэніс. "Кубак Крамля".
14.05. Тэлеконкурс юрыстаў.
15.05. "Зоркі Амерыкі".
15.35. "Вольнадумцы". Відэафільм.
16.05. Футбол без граніц.
17.00. Фільм-прэм'ер.
17.15. Вялікія цыркі свету.
18.15. Вуснамі дзіцяці.
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
19.25. "Уінстан Чэрчыль. Шлях да вяршыні". 7-я серыя.
20.30. Маскі-шоу.
21.00. Кантрасты.
21.40. Рэпарцёр.
22.00. Весткі.
22.20. Аўтаімгненне.
22.25. Зоркі гавораць.
22.30. Спартыўная карусель.
22.35. Праграма "А".
23.35. Тэніс. "Кубак Крамля".

Санкт-Пецярбург

8.55. "Маленькі дывідэнд бацькі". Маст. фільм.
10.30. Хуткая дапамога.
11.00. Яе Вялікасці прысвячаецца...
11.30. Тэледоктар.
11.45. "Закаханыя". Маст. фільм.
13.15. Прызба.
13.50. "Вялікая прыгода Зора". Маст. фільм (Мексіка).
15.10. Дзецям пра зверанят.
15.30. Гістарычны альманах.
16.15. 13-е пытанне.
17.15. Кірмаш вакансій.
17.30. Спартыўны агляд.
18.05. Дарожныя прыгоды.
18.10. Вялікі фестываль.
18.30. Інфарм-ТБ.
18.55. Камертон.
19.40. Экспрэс-кіно.
20.00. Надоечы.
20.45. "На парозе ночы". Маст. фільм.
21.35. Дом кіно. "У пошуках трэцяй рэальнасці".
22.35. Ваш стыль.
22.45. Тэлекур'ер.
23.10. Кіно Беларусі. "Круглянскі мост".
0.30. "Вясна свяшчэнная". Фільм-балет.

Нядзеля, 14 лістапада

Беларускае тэлебачанне

8.00. Раніца рэспублікі.
8.10. Пад купалам Сусвету.
8.25. Слова да чалавека.
9.00. "Зоркі" на экране. "Дамскі кравец".
10.25. Пра шахматы і шахматыстаў.
10.55. Вас выклікае Спартландыя.
12.15. "Салодкі ручай". Тэлесерыял.
12.40. Конны спорт. Спаборніцтвы на Кубак Беларускай асацыяцыі па конегадоўлі.
13.55. Аўтарскі канцэрт кампазітара А.В.Багатырова.
16.05. "Прыгоды капітана Урунгеля".
16.25. "Салон прыгажосці". Маст. фільм.
17.50. "Гінес-шоу" (Вялікабрытанія — ЗША).
18.20. "Радавод", "Вечар ля пасвета".
19.20. З панядзелка...
20.00. Панарама.
20.35. Пад купалам Сусвету.
20.40. Калыханка.
21.00. "Войскі асобага прызначэння". Тэлефільм. 3-я серыя.
21.35. Маст. фільм. "Чатыры прыгоды Рэнет і Мірабель" (Францыя).
23.10. "Каскад".
23.25. Відзьма-нявідзьма.

Канал "Астанкіна"

6.00. Навіны.
6.20. Ранішняя гімнастыка.
6.30. Аўта-шоу.
7.00. Гадзіна сілы духу.
8.00. Без паўзы.
8.30. Раным-рана.
9.00. Пакуль усе дома.
9.30. Спортлато.
9.45. Ранішняя зорка.
10.35. Палігон.
11.05. Новае пакаленне... Поспех.
11.45. Пад знакам "пі".
12.30. Правінцыя.
13.00. Французская кухня для вас.
13.10. "Падводная адысея каманды Кусто".
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.20. Дыялог у прамым эфіры.
15.00. Клуб падарожнікаў.
15.50. Жывое дрэва рамёстваў.
16.00. Мультфільмы "Каспер і яго сябры". "Сапраўдныя паляўнічыя на прывіды".
16.50. Панарама.
17.30. Міжнародны фестываль маладых дызайнераў.
17.45. Навіны.
18.00. Феерверк Усць-Каменагорска.
18.55. Тэлелоцыя.
19.20. Надвор'е.
19.25. Маст. фільм "Спакушэнне Б".
21.00. Нядзеля.
21.45. Спартыўны уік-энд.
22.00. Вакзал мары. Ю.Башмет.
23.00. Навіны.
23.25. Рандэву.
0.10. Рок вакол гадзінніка.
1.10. Напаўголасу.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.25. Дак. фільм "Адно слова — глыбінка".
8.00. Добрай раніцы, Еўропа.
8.30. "Царскі тур". Частка 5-я.
9.00. Студыя "Рост".
9.30. Рэпартажы з "Малой Еўропы".
10.00. Аты-баты...
10.30. Кінатэатр паўторнага фільма. "Адзін з нас".
12.10. Шэсць сотак.
12.30. Тэніс. "Кубак Крамля". Фінал.
13.00. Весткі.
13.20. "Не высечы..."
13.35. Тэніс. "Кубак Крамля". Працяг.
14.40. Расійская энцыклапедыя. А.Ф.Лосеў.
15.10. У свеце жывёл.
16.10. Бальныя танцы.
16.40. Каробка перадач.
16.55. "Новыя прыгоды Віні Пуха", "Чорны плашч".
17.45. "Музычны залп". Міжнародны фестываль (г. Іжэўск).
18.45. Свята кожны дзень.
19.00. Весткі.
19.25. "Лілі Марлен". Маст. фільм.
21.30. "Сёння ў нашым горадзе". Мультфільм для дарослых.
21.40. Амерыка У.Познера.
22.00. Весткі.
22.20. Аўтаімгненне.
22.25. Зоркі гавораць.
22.30. Спартыўная карусель.
22.35. У Ксюшы.
23.05. Тэніс. "Кубак Крамля".
23.35. "Прэферанс па пятніцах". Маст. фільм.

Санкт-Пецярбург

7.00. "Гаючае слова". Праграма-набажэнства.
7.30. Мультфільмы.
8.00. Уік-энд.
8.45. Экспрэс-кіно.
9.00. "На парозе ночы". Маст. фільм.
9.50. "Паўночная казка". Мультфільм.
10.00. Новыя часы.
10.30. Хуткая дапамога.
11.00. "Нядзельны лабірынт" прадстаўляе.
13.05. Тэлекур'ер.
13.30. Казка за казкай.
14.05. Музыка — дзецям.
14.15. Кіно Беларусі. "Ілюзіён". Мультфільм; "Магдэбургскае права".
14.40. Мацільда Кшасінская, фантазія на тэму...
15.40. Дак. фільм "Масква. Канец тысячагоддзя".
16.45. "Ход белай каралевы". Маст. фільм.
18.30. Інфарм-ТБ.
18.55. "Аляксандраўскі парк". Дак. фільм.
19.05. Тэатральная правінцыя.
20.00. Вынікі.
21.05. Крымінальнае дасье.
21.30. Адамаў яблык.
22.35. Ваш стыль.
22.40. "Сістэма ніпель". Маст. фільм.
0.20. "Дзень добры, Вольга. Хэло, Вольга". Фільм-канцэрт.

Понедельник, 15 ноября

Белорусское телевидение

8.05. Под куполом Вселенной.
8.15. "Военная музыка". Фильм-концерт.
8.40. "Венец творенья". Док. фильм.
9.30. "Дневные звезды". Худ. фильм.
11.00. Духовное наследие. Передача 1-я.
11.45. Конный спорт. Соревнования на Кубок Белорусской ассоциации по коневодству.
13.00. "Сижу у оконца". Фильм-концерт.
13.30. Новости.
13.40. "Зверобой". Худ. фильм.
16.05. Мультфильмы.
16.55. ТВ — школе. История Беларуси. 8-й класс.
17.25. Соловьиный романс.
17.55. Постижение истины.
18.25. Новости Би-би-си.
19.00. Областные новости (Брест).
19.10. Премьера док. фильма "След судьбы".
19.55. "Милая роща". Музыкальный фильм.
20.05. Политический калейдоскоп. Интернационал христианской демократии.
20.35. Контакт: адреса, предложения, информация.
20.40. Колыбельная.
21.00. Панорама.
21.35. Под куполом Вселенной.
21.45. Спортивный телекурьер.
22.05. "Феникс". Худ. фильм.
23.05. НИКа.
23.20. Телевизионный Дом кино.

Канал "Останкино"

5.00, 8.00, 17.00, 20.00, 23.05. Новости.
5.20. Утренняя гимнастика.
5.30. Утро.
7.45. Фирма гарантирует.
17.35. Г.Шергова. Стихи.
17.55. Гол.
18.25. Документы и судьбы.
18.35. Погода.
18.40. Эхо недели.
19.10. Как стать богатым. Телевикторина.
19.40. Спокойной ночи, малыши!
20.45. "Мелочи жизни". 23-я серия.
21.15. "Новая студия" представляет...
0.05. Пресс-экспресс.

Канал "Россия"

7.00, 13.00, 19.00, 22.00. Вести.
7.20. Требуются... Требуются...
7.30. Время деловых людей.
8.00. Мульти-пульти.
8.15. Тишина N 9.
9.15. Устами младенца.
9.45. А.Шнитке. "Ревизская сказка".
10.15. Сам себе режиссер.
10.45. "Пять вечеров". Худ. фильм.
12.15. "Городок". Развлекательная программа.
12.40. Крестьянский вопрос.
13.25. "Тишина". Худ. фильм. 1-я серия.
15.05. Бизнес в России.
15.35. Там-там новости.
15.50. На пути к рынку.
16.05. Сотвори добро.
16.50. Спасение 911.
17.45. Как обустроить Россию.
18.15. Творчество счастливых снов.
18.45. Праздник каждый день.
19.25. "Сенатское расследование". Худ. фильм из сериала "Криминальные истории" (США).
20.20. В мире авто- и мотоспорта.
20.50. Мультфильм для взрослых.
21.00. Момент истины.
22.20. Автомиг.
22.25. Звезды говорят.
22.30. Спортивная карусель.
22.35. Осенний предвыборный марафон.
22.45. "Но видит Бог, есть музыка над нами". Европейский музыкальный фестиваль в Мюнхене.
23.35. "Три дня без приговора". Худ. фильм (Польша).

Санкт-Петербург

12.25, 14.25, 18.05, 20.45, 24.00. Музыкальный момент.
12.30. Сказка за сказкой.
13.05. "Круглянский мост". Худ. фильм.
14.30, 18.30, 22.45. Информ ТВ.
14.40. Камертон.
15.25. Домашний урок.
15.55. Панорама Германии. Город Потсдам.
16.55. Программа мультфильмов.
17.30. Человек на Земле.
18.10. Большой фестиваль.
18.55. От первого лица.
19.40. Спорт, спорт, спорт.
20.00. "Сегодня".
20.40. Телемагазин.
20.50. "Генерал". Худ. фильм.
22.40. Ваш стиль.
23.00. "Анатомия страсти". Док. фильм.
23.45. "Сияет мне". Фильм-концерт.

Вторник, 16 ноября

8.00. Утро республики.
8.10. Под куполом Вселенной.
8.25. "Первая сцена". Док. фильм.
8.55. Доска объявлений.
9.00. ТВ — школе. История Беларуси. 8-й класс.
9.30. "Феникс". Худ. фильм.
10.30. "Пока горит свеча". Е.Блаватская.
11.05. И "звезда" с "звездою" говорит... Шоу-программа с участием Ю.Антонова.
12.10. Духовное наследие. Передача 2-я.
12.50. Творческая группа программы "Три кита" в Кореличском районе.
13.30. Новости.
13.40. "Серафим Полубес и другие жители Земли". Худ. фильм.
15.10. Док. фильм.
15.25. "Голос". Музыкальный фильм.
16.00. "Нов и К"-топ-10.
17.00. Телебиржа.
17.10. ТВ — школе. Белорусская литература. 9-й класс.
17.50. Сокровища белорусской истории.
18.05. Мультфильмы.
18.25. Новости Би-би-си.
19.00. Областные новости (Витебск).
19.10. "Стоп-кадр". Криминальная хроника.
19.30. Экономическая волна. Прямая линия.
20.35. Контакт: адреса, предложения, информация.
20.40. Колыбельная.
21.00. Панорама.
21.35. Плд куполом Вселенной.
21.45. "Сладкий ручей". Телесериал.
22.40. На сессии ВС Республики Беларусь. По окончании НИКа.

Канал "Останкино"

5.00, 8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00. Новости.
5.20. Утренняя гимнастика.
5.30. Утро.
7.45. Фирма гарантирует.
8.20. Кидди-видди.
8.40. "Просто Мария".
9.30. Мультфильм.
9.50. "Мелочи жизни". 23-я серия.
10.20. Человек и закон.
10.50. Пресс-экспресс.
11.20. "Возвращение в Эдем". Многосерийный худ. фильм. 1-я и 2-я серии.
14.25. Деловой вестник.
14.40. Конверсия и рынок.
15.10. Блокнот.
15.15. Дело.
15.25. "Приключения Тедди Ракспина".
15,50. "Письма из Мелихова". Док. фильм.
16.10. Новые имена.
16.50. Технодром.
17.25. "АвтоВАЗ" гарантирует.
17.45. Документы и судьбы.
17.50. Погода.
17.55. "Просто Мария".
18.45. Авторская программа Э.Рязанова. Часть 1-я.
19.40. Спокойной ночи, малыши!
20.45. Авторская программа Э.Рязанова. Часть 2-я.
21.35. Тема.
22.25. Ночная жизнь городов мира. Амстердам.
23.25. Экстра-НЛО.
23.55. Пресс-экспресс.

Канал "Россия"

7.00, 13.00, 19.00, 22.00. Вести.
7.20. Требуются...Требуются...
7.30. Время деловых людей.
8.00. Момент истины.
11.00. "По главной улице с оркестром". Худ. фильм.
12.30. Мульти-пульти.
12.40. Крестьянский вопрос.
13.25. "Тишина". 2-я серия.
15.05. Телегазета.
15.15. Там-там новости.
15.30. Студия "Рост".
16.00. Музыкальная коллекция. Н.Сторожев.
16.45. Среди гор.
17.15. Зов Водолея. Россия в игре.
17.45. Накануне.
18.45. Праздник каждый день.
19.25. "Санта-Барбара".
20.15. Плоды просвещения.
21.00. Бесшумные лидеры.
21.25. "Славянка".
22.20. Автомиг.
22.25. Звезды говорят.
22.30. Спортивная карусель.
22.35. Осенний предвыборный марафон.
22.45. "Я не геройствовала. Я жила". Ольга Берггольц.
23.00. Танцует Ю.Махалина.

Санкт-Петербург

10.10. Ребятам о зверятах.
10.30. Скорая помощь.
11.00. Концерт по заявкам.
11.40. Новые времена.
12.10, 14.25, 19.45, 20.45, 1.15. Музыкальный момент.
12.15. "Система ниппель". Худ. фильм.
13.55. "Спецкор" представляет: Противостояние.
14.30, 18.55, 22.45. Информ ТВ.
14.40. 13-й вопрос.
15.40. Домашний урок.
16.10. Там, где живет Паутиныч.
16.25. "Адмирал Крузенштерн". Док. фильм.
16.50. Открываю для себя Россию.
17.30. Хоккей. Чемпионат МХЛ. СКА — "Итиль" (Казань). В перерыве (**18.05.**) — Большой фестиваль.
20.00. Сегодня.
20.40. Телемагазин.
20.50. "На пороге ночи". Худ. фильм.
21.40. Блеф-клуб.
22.20. Мультфильмы для взрослых.
22.35. Ваш стиль.
23.00. Наедине с музыкой.
23.45. Европейский калейдоскоп.
0.15. "Кармен. Страницы партитуры". Музыкальный фильм.

Рэдакцыйныя тэлефоны: прыёмная галоўнага рэдактара — 68-28-70; намеснікі галоўнага рэдактара — 68-28-79; юрыдычнае бюро — 68-25-98; стыльрэдактар — 68-26-03; мастак — 68-26-36; бухгалтэрыя — 32-46-55; бізнес-бюро — 68-26-87.

Аглядальнікі па пытаннях дзейнасці: парламента рэспублікі, грамадска-палітычных арганізацый і рухаў — 68-26-82; урада рэспублікі — 68-28-63; дзяржаўных органаў — 68-26-57; аграрнай палітыкі — 68-25-56; экалогіі, ліквідацыі вынікаў чарнобыльскай трагедыі і НТП — 68-25-97; сацыяльнай пераарыентацыі эканомікі — 68-26-56; сацыяльнай пераарыентацыі сферы абслугоўвання — 68-25-98; сацыяльнага вывучэння грамадскай думкі і аналізу пошты ... маралі і права — 68-25-07, 68-26-76; сацыяльнай абароны асобы — 68-26-89; адміністрацыйных органаў — 68-28-78; аператыўных падзей, фізкультуры і спорту — 68-25-96; палітычныя каментатары — 68-26-74, 68-26-77.

Тэлефоны карэспандэнцкіх пунктаў: у Брэсце —5-73-19; у Віцебску — 5-12-12; у Гомелі — 55-81-05; у Магілёве — 26-35-38; у Маскве — 365-16-44.

Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага,10а.

Індэкс 63868

Заснавальнік — Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь. Адрас: Мінск, вул. К. Маркса, 38.

Выходзіць штодзённа, акрамя нядзелі і панядзелка. 250 разоў у год.

Падпісана ў друк у 19.10.

Газета аддрукавана ў друкарні выдавецтва"Беларускі Дом друку". Адрас: Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77.

Спосаб друку — афсетны, фармат А-2

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

П-1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Галоўны рэдактар Іосіф СЯРЭДЗІЧ